

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra anglistiky

Diplomová práce

Pronunciation teaching in textbooks of English for lower secondary school level

Výuka výslovnosti v učebnicích anglického jazyka pro 2. stupeň ZŠ

Vypracovala: Bc. Zuzana Skalská, ČJ-AJ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Lucie Betáková, MA, Ph.D.

V Českých Budějovicích 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Pronunciation teaching in textbooks of English for lower secondary school level*“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 28. 4. 2017

.....

Bc. Zuzana Skalská

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Lucii Betákové, MA, Ph.D. za cenné rady a připomínky a především také za trpělivost a vstřícnost, se kterou přistupovala při konzultacích k vedení mé diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat vyučujícímu fonetiky a fonologie na Katedře anglistiky Pedagogické fakulty Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích, PhDr. Vladislavu Smolkovi, Ph. D., za jeho čas a ochotu se podílet na tomto výzkumu. Jeho bohaté zkušenosti pro mě byly cenným zdrojem informací z praktické výuky fonetiky a fonologie.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá problematikou výuky výslovnosti anglického jazyka, konkrétně jde o porovnání pěti učebnicových řad, které se v současnosti běžně užívají na základních školách. Cílem práce je zjistit, jak se výuce tohoto jazykového prostředku věnují, a zda obsahy učebnic z hlediska výslovnosti odpovídají hodnotícím kritériím. Tato práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou.

Cílem teoretické části je seznámit se s problematikou a důležitostí výslovnosti prostřednictvím odborných publikací, na jejichž základě následně v praktické části zhodnotíme a porovnáme pět učebnicových řad určených pro výuku angličtiny na 2. stupni ZŠ.

Praktická část je za tímto účelem rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola praktické části se zabývá tím, jak učebnicové řady vyhovují kritériím nutného obsahu učiva pro žáky, pro které je čeština jejich mateřským jazykem. V kapitole druhé si z detailní analýzy ověříme, zda jsou v učebnicích užity vhodné přístupy k výuce výslovnosti doporučené SERR. Ve třetí kapitole porovnáme učebnice z hlediska naplnění požadavků minimálního obsahu učiva výslovnosti, které musí být osvojeno podle RVP ZV pro cizí jazyk. Závěrečná, čtvrtá, kapitola praktické části utvoří souhrnné zhodnocení všech učebnic z hlediska vyzorovaných jevů, ke kterým dospějeme během detailní analýzy učebnic.

Klíčová slova: výslovnost, učebnice, výuka, metoda, cíl

Abstract

This diploma thesis deals with the aspect of pronunciation in English textbooks for lower secondary school level. The aim of this thesis is to evaluate and compare five sets of English textbooks from viewpoint of presentation and practice of pronunciation. The thesis is divided into two parts - a theoretical part and a practical part.

The theoretical part is focused on the importance of learning of sound system in English and describes the main features and types of appropriate approaches and activities used for effective acquisition of pronunciation in English.

The practical part is divided into four chapters. The first chapter focuses on the detailed analysis of the chosen textbooks with respect to potential problems in sound system for Czech learners. In the second chapter we can see the comparison and evaluation of methods used in textbooks according to CEFR. The third chapter compares the content of all textbooks to the criteria of minimal content given by the Framework educational program for lower secondary school level. The last chapter is devoted to overall evaluation of all textbooks from the viewpoint of approaches and content according to given requirements.

Key words: pronunciation, textbook, teaching, method, aim

Obsah:

Úvod:.....	7
I. Teoretická část:.....	8
1. Důležitost výslovnosti.....	8
1. 1. „Fonologické síto“	9
1. 2. Fonologické síto českých mluvčích	9
2. Produkce mluveného projevu	12
2. 1. Rovina segmentální	14
2. 1. 1. Samohlásky	15
2. 1. 2. Dvojhásky	16
2. 1. 3. Souhlásky	16
2. 1. 4. Zvláštnosti týkající se roviny segmentální:.....	17
2. 2. Rovina suprasegmentální	19
2. 2. 1. Přízvuk	19
2. 2. 2. Rytmus	20
2. 2. 3. Vázání.....	20
2. 2. 4. Intonace	21
2. 3. Pravopis angličtiny.....	21
2. 4. Co je to fonetická abeceda?	21
2. 4. 1. Co je to IPA?.....	22
3. Rozdíl mezi češtinou a angličtinou.....	22
3. 1. Rozdíl v rovině segmentální	23
3. 2. Rozdíl v rovině suprasegmentální	24
4. Co ovlivňuje učení výslovnosti?.....	25
4. 1. Mateřský jazyk.....	25
4. 2. Věk žáka	25
4. 3. Schopnost rozpoznávat fonologické jevy	26
5. Přístupy k výuce výslovnosti	26
5. 1. Vzestupný vs. sestupný přístup k výuce výslovnosti.....	26
5. 2. Intuitivně-imitační vs. analyticko-lingvistický přístup výuky výslovnosti ..	28
6. Techniky a aktivity užívané při výuce výslovnosti.....	29
6. 1. Techniky užívané při výuce roviny segmentální:	30

6. 1. 1. Metoda kontrastu	31
6. 1. 1. 1. Jazykolamy	31
6. 1. 1. 2. Fonetické Bingo	32
6. 2. Techniky a aktivity užívané při výuce roviny suprasegmentální:	33
6. 2. 2. Drilování přízvuku a intonace.....	33
6. 2. 3. Cvičení na „stažené tvary“	35
7. Kritéria pro hodnocení učebnic z hlediska výuky výslovnosti.....	35
7. 1. Doporučený obsah učebnic jazyka z hlediska výslovnosti	36
7. 2. Jak vybrat vhodnou učebnici?	36
7. 3. Hypotéza	38
8. Cíle výuky výslovnosti.....	39
8. 1. Učivo uvedené v RVP ZV týkající se zvukové stránky cizího jazyka	39
8. 2. Užití metod pro rozvoj zvukové stránky jazyka podle SERR:	40
II. Praktická část	43
1. Analýza učebnic:.....	44
1. 1. Učebnicová řada „Your Space 1 – 4“	44
1. 2. Učebnicová řada „English Plus 1 – 2“	51
1. 3. Učebnicová řada „Project 1 – 3“	56
1. 4. Učebnicová řada „Angličtina pro 6. – 9. ročník“	61
1. 5. Učebnicová řada „Way To Win 6 – 9“	66
1. 6. Celkové shrnutí a porovnání výskytu jednotlivých jevů v učebnicích:.....	73
2. Hodnocení učebnic z hlediska užití vhodných metod pro výuku výslovnosti podle SERR:.	75
3. Hodnocení učebnic z hlediska RVP ZV:.....	76
4. Celkové zhodnocení učebnic:	77
Závěr:	79
Summary:	81
Bibliografie:	82

Úvod:

Téma této diplomové práce je výuka výslovnosti v učebnicích anglického jazyka pro 2. stupeň ZŠ. Cílem této práce je zjistit, obsahují-li učebnice dostatek učebního materiálu pro výuku výslovnosti, a také to, zda jsou při cvičeních, týkajících se zvukové stránky jazyka, užity vhodné metody a přístupy, kterými bychom výslovnost žáků 2. stupně ZŠ měli rozvíjet, aby byla výuka efektivní. Za tímto účelem jsme vybrali učebnice, které mají doložku MŠMT, byly vydané různými nakladatelstvími a na jejichž tvorbě se podíleli jak čeští, tak zahraniční autoři.

Práce je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se seznámíme se všemi důležitými aspekty výuky výslovnosti prostřednictvím odborných publikací a na jejich základě následně, v praktické části, zhodnotíme a porovnáme pět učebnicových řad určených pro výuku 2. stupně ZŠ.

V první kapitole praktické části bude z detailní analýzy jednotlivých cvičení, věnujících se výslovnosti, vyhodnoceno, zda vybrané učebnice odpovídají kritériím z hlediska obsahu a užití vhodných přístupů k výuce výslovnosti českých žáků 2. stupně ZŠ. Ve druhé kapitole zhodnotíme učebnice z hlediska užití vhodných metod a přístupů k výuce zvukové stránky jazyka, a to vzhledem k věku a jazykové úrovni žáků, pro které jsou určeny. Ve třetí kapitole praktické části bude pohlíženo především na to, zda by s pomocí konkrétní učebnicové řady mohly být osvojeny očekávané kompetence z oblasti výslovnosti, které jsou uvedeny v RVP ZV. V poslední, čtvrté, kapitole bude obsaženo celkové zhodnocení všech informací, které bude shromážděno během detailní analýzy učebnic.

I. Teoretická část:

1. Důležitost výslovnosti

Názory na důležitost výslovnosti ve výuce cizího jazyka se v průběhu historie měnily. Nejprve se pozastavíme v roce 1890 u tzv. *'Reform Movement'*, které bylo inspirováno skupinou fonetiků, mimo jiné také H. Sweetem, W. Viětorem a P. Passym, kteří se považují za zakladatele mezinárodní fonetické transkripce, tzv. International Phonetic Alphabet (IPA), jelikož byli toho názoru, že je potřeba, aby se ve všech světových jazycích užívalo stejných znaků pro zaznamenávání mluvené řeči. S nástupem komunikačního přístupu do současné výuky anglického jazyka, bylo potřeba obnovit také výuku výslovnosti, protože empirické výzkumy potvrdily, že výslovnost angličtiny nerodilých mluvčích je na prahu srozumitelnosti, a pokud by s kvalitou klesli ještě níže, mohlo by docházet k problémům s porozuměním. (Celce-Murcia 1996: 3-7) Co se týká správného dekodování jazyka, Jenkinsová (2000) dokonce provedla výzkum mezi nerodilými mluvčími. Ten ukazuje, že většina komunikačních selhání nastane v důsledku výslovnostních pochybení. Konkrétně tedy došla k závěru, že ze 40 komunikačních problémů byla většina (přibližně 27) způsobena chybami ve výslovnosti. Všech dvacet sedm výslovnostních chyb bylo důsledkem špatného přenosu kvůli fonologickým jevům přeneseným z rodného jazyka. (Rogerson-Revellová 2011: 4)

Rogerson-Revellová (2011: 4) dále říká, že rodilí mluvčí jsou obvykle hodně citliví na chyby ve výslovnosti, více než například na chyby lexikální či syntaktické. Podle Meye (1998: 47) mají rodilí mluvčí instinktivně odpor k odchýlkám fonologickým, kdežto chyby v morfologii, syntaxi a sémantice tolerují. Něco podobného tvrdí i Daltonová (1994: 3). Ta říká, že kromě důležitosti z hlediska správného kódování a dekodování promluvy můžeme výuku výslovnosti považovat za důležitou proto, že je součástí tzv. rysů určitého jazyka. Můžeme tedy mluvit o charakteristických rysech angličtiny, francouzštiny, thajštiny a dalších jazyků. V tomto případě se zkrátka jedná o důležitost ve smyslu vyjadřování národnostní identity. V dalším případě je důležitá proto, že pomocí suprasegmentální roviny

můžeme vyjadřovat postoj k mluvené skutečnosti. V některých jazycích můžeme pomocí přízvuku a prozodie dokonce rozlišovat význam slova, například v čínštině. (Kelly, 2000: 87)

Proto je velmi důležité, aby žáci byli v interakci se správnou výslovností cílového jazyka už od začátku výuky jazyka. V opačném případě může dojít během komunikace s rodilým mluvčím k četným nesrovnalostem. Podle Harmera (2007: 248) je výuka výslovnosti důležitá nejen proto, že žáci mají více možností k mluvení a jsou pak schopni sebejistěji komunikovat, ale, navíc, pokud studentům angličtiny připadají některé výslovnostní jevy suprasegmentální roviny zvláštní, tak alespoň povědomí o jejich existenci jim pomůže porozumět souvislé mluvené řeči.

1. 1. „Fonologické síto“

Mohlo by se zdát, že lidé mají tzv. duševní „filtr“, který je schopen z našeho vnímání vyřadit fonologický prvek, který je pro pochopení mluvené promluvy v rodném jazyce nepodstatný. Proto je logické, že při dekódování mluveného projevu považujeme za důležité pouze to, co považujeme za klíčové k porozumění v našem mateřském jazyce a ostatní fonologické jevy máme tendenci nevnímat. Tyto jevy ale mohou být k porozumění v cílovém jazyce naopak klíčové. Nepotřebujeme tedy vědět pouze to, jak tyto prvky utvořit fyziologicky a akusticky, ale také jak jsou užívány ve fonologickém systému cílového jazyka. (Ch., Daltonová; B., Seidlhofer 1994: 18)

1. 2. Fonologické síto českých mluvčích

Podle V. Smolky, vyučujícího fonetiku a fonologii angličtiny na PF JU, je takzvané fonologické síto¹ mateřského jazyka velmi důležitým faktorem, který výrazně ovlivňuje percepci a následně i produkci zvukové podoby cizího jazyka, v tomto případě angličtiny. Znamená to, že student při osvojování jazyka automaticky „vypouští“ či ignoruje ty rysy, které nejsou v jeho rodném jazyce fonologicky relevantní. Čeština například nemá ve svém fonologickém inventáři souhlásku

¹ **Poprvé termín užil Trubetzkoy (1939)** (...) fonologický systém jazyka je jako „síto“, přes které projde vše, co je řečeno. Pouze to, co považujeme za fonologicky relevantní pro dekódování mluvené promluvy, v sítu zůstává. (Trubetzkoy, 1971: 51)

[w] a mluvčí češtiny tedy tuto souhlásku, přes výrazné artikulační i akustické odlišnosti, ztotožňují s českým [v]. Podobně je tomu u samohlásek: v češtině je fonologicky relevantní kvantita samohlásek (krátká versus dlouhá), kdežto v angličtině je primárním rozdílem mezi tzv. "krátkými" a "dlouhými" samohláskami jejich zvuková kvalita, tónbr, zatímco kvantita je proměnlivá, neboť je ovlivněna fonologickým okolím, konkrétně znělostí či neznělostí následující souhlásky. Čeští mluvčí tedy marně hledají očekávané rozdíly v délce a naprosto ignorují odlišnosti tónbrevé.

Ze zkušenosti výuky anglické výslovnosti vyplývá, že snáze odstranitelné jsou výslovnostní problémy v rovině segmentální, tedy na úrovni výslovnosti jednotlivých hlásek, zatímco problémy v oblasti suprasegmentální přetrvávají i u značně pokročilých mluvčích. To znamená, že čeští mluvčí nedokážou správně spojovat slova v souvislé promluvě, ani nevěnují pozornost slovnímu či dokonce větnému přízvuku, neboť se z pohledu češtiny jedná o jevy irelevantní a většina českých mluvčích si jich není vědoma ani tehdy, slýchají-li opakovaně přirozené jazykové projevy rodilých uživatelů angličtiny. Zároveň se ukazuje, že suprasegmentální dovednosti nelze při výuce jednoduše "naroubovat" na předem osvojené dovednosti ve výslovnosti jednotlivých hlásek, protože jsou spolu neoddělitelným způsobem provázány. Například samotná výslovnost samohlásek v angličtině je ovlivněna přítomností či nepřítomností přízvuku: pouze přízvučné slabiky mohou obsahovat plný inventář samohlásek a dvojhlásek, kdežto v nepřízvučných slabikách se vyskytuje jen omezený počet samohláskových fonémů, z nichž nejběžnější je tzv. schwa [ə]. V češtině naproti tomu neexistuje kvalitativní redukce nepřízvučných slabik. Podobná situace je u pozice přízvuku ve slově. V angličtině může být přízvuk na kterékoli slabice, v češtině je vázán na slabiku počáteční. Pokud tedy bude vyučující žákům zpočátku tolerovat výslovnost s přízvukem na první slabice i tam, kde je v angličtině na slabice jiné, budou mít následně velký problém s osvojením skutečné pozice přízvuku. Dobrým příkladem mohou být slova *'photograph'* ['fəʊtə,græf] a *'photography'* [fə'tɒgrəfi], která, ač blízké příbuzná, mají přízvuk na rozdílných slabikách. Proto bychom žákům už od počátku měli poskytovat možnost co nejčastěji slyšet a popřípadě opakovat souvislou mluvenou promluvu, aby si osvojili nejen přízvuk, ale také správné spojování slov v mluvené promluvě, tzv. 'linking'. S vázáním úzce souvisí tzv. 'rás' [ʔ], tedy ostrý hlasový začátek, což je jev,

který se v českém jazyce hojně vyskytuje u slov začínajících samohláskou, zatímco v angličtině mají mluvčí snahu eliminovat jej napojením na předchozí koncovou souhlásku předchozího slova. Z praxe výuky fonetiky angličtiny na PF JU vyplývá, že pokud žáci dostatečně často uslyší například frázi *'for example'*, vnímají toto spojení téměř jako jedinou lexikální jednotku a nebude jim dělat problém spojit tato dvě slova dohromady pomocí tzv. "linking R" bez užití fonetického rázu. V případě spojení *'for instance'*, které je méně frekventované, ovšem stejní mluvčí pravděpodobně "linking R" nepoužijí, přestože jde o stejný fonologický jev. Vhodnými typy cvičení jsou opakování souvislých úseků textu podle nahrávky nebo podle modelu vyučujícího. Některé segmentální dovednosti si lze osvojit recitací jednoduchých jazykolamů, jiné vyslovováním dvojic slov tvořících minimální páry, lišící se například znělostí či neznělostí koncové souhlásky, tedy protikladu, který v češtině kvůli asimilaci znělosti neexistuje.

Dalším velmi důležitým jevem, který Čechům dělá problém, je již zmíněný **rozdíl mezi kvalitou a kvantitou samohlásek**. Jak již bylo řečeno, pod vlivem mateřského jazyka se Češi při výuce angličtiny nesoustředí na kvalitu samohlásek, ale na jejich kvantitu, zatímco v angličtině je kvalita primárním rozlišujícím znakem. Jedná se zde o přenášení pravidel výslovnosti z českého jazyka do angličtiny. V češtině rozeznáváme zkrátka buď krátké, nebo dlouhé samohlásky. V angličtině, například při výslovnosti slov *'pill'* vs. *'peel'* nebo *'dug'* [dʌg] (min. čas od slovesa *dig*) vs. *'dark'* [dɑ:k], žák základní školy nevnímá, že v každém slově je jiná kvalita samohlásek. V případě první dvojice je sice kvantitativní rozdíl tzv. krátké a dlouhé samohlásky patrný, i když v porovnání s kvantitou sekundární, ve druhém případě je rozdíl v kvantitě neutralizován a jediným rozlišujícím rysem je samohlásková kvalita, k níž ovšem běžný český uživatel angličtiny není dostatečně citlivý. Kvantita je proměnlivá, závisí na postavení znělé nebo neznělé souhlásky před vokálem. Pokud se samohláska nachází před neznělým konsonantem, její kvantita je kratší, například *'rip'* [ɹɪp]. Pokud se ale samohláska nachází před znělým konsonantem, její výslovnost bude delší, než by byla před konsonantem neznělým, například ve slově *'rib'* [ɹɪb] znělá souhláska způsobí to, že [ɪ] je zde o trochu delší. Pokud ale žák vysloví slovo *'rib'* stejně jako *'rip'*, dojde ke zmatení posluchače a možnému nedorozumění.

Běžní čeští uživatelé angličtiny si neuvědomují kvalitativní rozdíly nejen mezi anglickými tzv. krátkými a dlouhými samohláskami, ale ani mezi anglickými samohláskami a jejich českými obdobami. V praxi tak nahrazují anglické samohlásky jejich českými protějšky, pokud existují, a pokud neexistují, českými samohláskami zvukově nejpodobnějšími. Kvalitativní rozdíl mezi anglickými krátkými samohláskami [æ] a [e] zcela mizí a obě jsou nahrazovány českou krátkou samohláskou [e], která se z hlediska zvukové kvality a otevřenosti nachází mezi nimi. Ve spojení s českou asimilací koncových znělých souhlásek na párové neznělé a konstantnosti samohláskové kvantity v češtině zaniká rozdíl např. mezi čtyřmi následujícími odlišnými slovy: 'bet' [bet] vs. 'bat' [bæt] a 'bed' [bed] vs. 'bad' [bæd]. Ve výslovnosti málo pokročilých českých mluvčích budou všechna neutralizována do podoby [bet] s neznělou koncovou souhláskou a českou e-ovou samohláskou, která je otevřenější než anglické [e], ale zavřenější než anglické [æ].

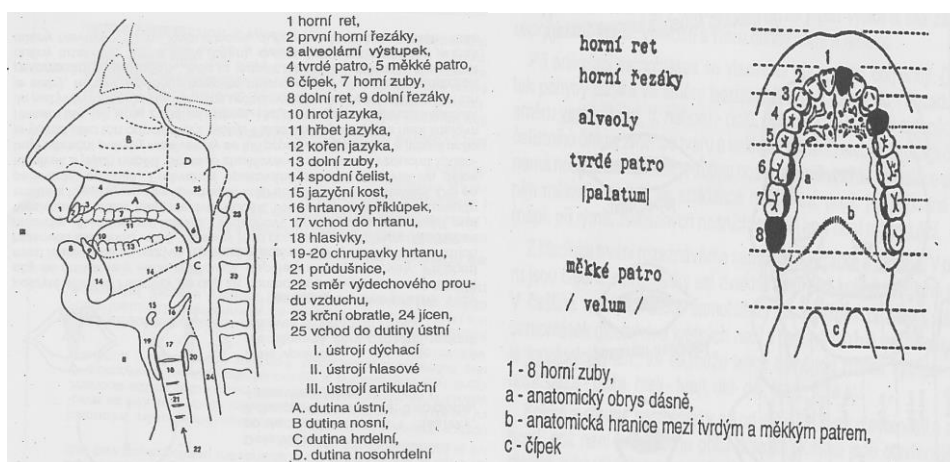
Nerespektování odlišné kvality anglických samohlásek a jejich českých obdob je dobře patrné při použití tzv. „*cross-language homophones*“, tedy slov zdánlivě stejně znějících v obou jazycích, pouze s tím rozdílem, že každé slovo patří do jiného jazyka. Dobrým příkladem jsou česká substantiva 'led/let' a anglické sloveso 'let'. Vysloví-li vyučující anglické slovo s realistickou anglickou výslovností v českém kontextu (např. *Byl to dlouhý a únavný "let"*), bude výsledný efekt komický a žáci si kvalitativní rozdíl přinejmenším uvědomí, i když zpočátku nebudou schopni ho reprodukovat. (Smolka, V. Nepublikovaný výukový materiál kurzu fonetiky a fonologie, PF JU)

2. Produkce mluveného projevu

Všechny zvuky, produkované za účelem komunikace, jsou utvářeny v hlasovém ústrojí. Hlasovým ústrojím jsou myšleny všechny orgány, které člověk využívá k verbální komunikaci: plíce, hrtan, dutinu ústní, rty a nos. Pomoc při správné artikulaci nám také poskytuje čelist, jejíž činnost se nejvíce projevuje při výslovnosti samohlásek.

(Underhill 2005: 2) Lidské hlasové ústrojí tvoří zvuk za pomoci výdechového proudu vzduchu, který prochází z plic průdušnicí do hlasového ústrojí. V hlasovém ústrojí, jehož hlavní součástí jsou hlasivky, se tento bezhlasý výdechový proud mění na lidský hlas. Z hlasového ústrojí proud vzduchu pokračuje do ústrojí artikulačního, kde se za pomoci mluvidel vytvoří požadovaný foném. Artikulační ústrojí se dělí na dutinu hrdelní, dutinu nosní a dutinu ústní.

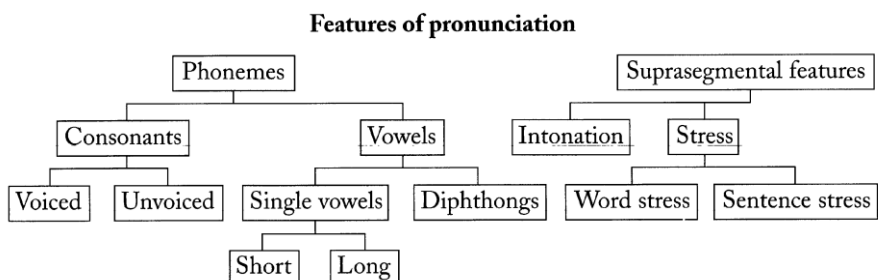
Dutina hrdelní je rezonanční prostředí nad hlasivkami. Pohybem kořene jazyka se objem této dutiny mění, což je důležité při tvorbě samohlásek. **Dutina nosní** svůj tvar ani velikost nemění a do artikulace se zapojuje pouze při artikulaci nazálních hlásek, a to pohybem měkkého patra. **Dutina ústní**, která se účastní artikulace všech hlásek, navazuje na dutinu hrdelní a je ohraničena rty. V dutině ústní najdeme všechny artikulatory, které potřebujeme pro produkci všech fonémů. Těmito artikulatory myslíme rty, zuby, tvrdé a měkké patro, alveolární výstupek a jazyk. Horní a dolní **rt** se účastní artikulace především zaokrouhlováním, které souvisí nejen s tvorbou samohlásek, ale také s tvořením obouretných souhlásek. **Zuby** mají důležitou úlohu při tvoření retozubných souhlásek a **alveolární výstupek** je důležitý pro tvorbu souhlásek zubodásňových. Pomocí **tvrdého patra** (a jazyka) jsme schopni vyslovit hlásku [j] a **měkké patro** užíváme při tvorbě velár. Posledním a nejdůležitějším artikulačním orgánem, který se účastní tvorby téměř všech hlásek, je **jazyk**. (Junková 1996: 14; Roach 1991: 8)

Obrázek 1 Artikulační ústrojí (Junková 1996: 13)

Hlavní roviny výslovnosti:

Výslovnost můžeme chápat na dvou rovinách. Těmito rovinami myslíme (viz obrázek č. 2) **rovinu fonémů (segmentální)** a **rovinu suprasegmentální**, která zahrnuje intonaci, slovní přízvuk a větný přízvuk. (Kelly 2000: 1)

Obrázek 2 Roviny výslovnosti (Kelly 2000: 1)

2. 1. Rovina segmentální

Tato rovina zasahuje do výuky všech jednotlivých hlásek a všeho, co se týká jak fonémů, tak alofónů pro všechny jednotlivé samohlásky a souhlásky. Lingvisté považují za důležité se na této rovině pozastavit nad pojmy „**foném**“ a „**alofón**“². Fonémy mají schopnost odlišovat jedno slovo od druhého, kdežto alofóny jsou pouze různé varianty fonémů a nemají tedy schopnost slova od sebe odlišovat. Příkladem záměny fonému za alofón může být například situace, kdy mluvčí místo slova *'batter'* řekne *'butter'*. Tím se foném [æ] změní v jinou poziční variantu, v alofón [ʌ]. Tato substituce jednoho fonému za jiný dobře ilustruje problém časté záměny fonémů v mluveném jazyce, a to nejčastěji při záměně znělé souhlásky za neznělou. Záměrná záměna fonémů je proto často užívanou **kontrastivní metodou**, která má efektivní účinky při výuce výslovnosti segmentální roviny. (Celce-Murcia 1996: 37) Důležitou položkou je tedy výuka gramatických koncovek přítomného a minulého času: *'-es'* a *'-ed'*, a jejich alomorfů [s], [z], [ɪz] a [t], [d], [ɪd]. (Celce-Murcia 1996: 323)

² **Konkrétní realizace fonému v mluvené řeči, který je ovlivněn svým okolím.** (Volín, 2003: 69)

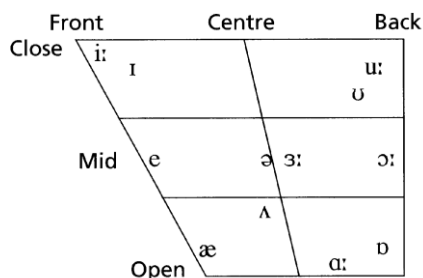
Monophthongs				Diphthongs		
i:	ɪ	ʊ	u:	ɪə	eɪ	
see /si:/	sit /sɪt/	good /gʊd/	two /tu:/	here /hɪə/	eight /eɪt/	
e	ə	ɜ:	ɔ:	ʊə	ɔɪ	əʊ
egg /eg/	away /əweɪ/	her /hɜ:/	four /fɔ:/	cure /kjʊə/	boy /bɔɪ/	no /nəʊ/
æ	ʌ	ɑ:	ɒ	eə	aɪ	au
cat /kæt/	up /ʌp/	ask /ɑ:sk/	on /ɒn/	there /ðeə/	my /maɪ/	now /naʊ/

Consonants							
p	b	t	d	tʃ	dʒ	k	g
pen /pen/	bee /bi:/	ten /ten/	do /du:/	chair /tʃeə/	just /dʒʌst/	can /kæn/	go /gəʊ/
f	v	θ	ð	s	z	ʃ	ʒ
five /faɪv/	very /veri/	thing /θɪŋ/	this /ðɪs/	so /səʊ/	zoo /zu:/	she /ʃi:/	pleasure /pleʒə/
m	n	ŋ	h	l	r	w	j
me /mi:/	nine /naɪn/	long /lɒŋ/	house /haʊs/	love /lʌv/	right /raɪt/	we /wi:/	yes /jes/

Obrázek 3 Souhrn všech hlásek v mluvené angličtině (Underhill 2005: 13)

2. 1. 1. Samohlásky

Samohlásky jsou hlásky, při jejichž výslovnosti se neklade výdechovému proudu vzduchu v artikulačním ústrojí do cesty žádná překážka tak, jako je tomu u souhlásek. Co se týče kvantity, v mluvené angličtině se vyskytuje 7 krátkých samohlásek: [ɪ], [e], [ɪ], [ə], [æ], [ʌ], [ʊ] a 5 dlouhých [i:], [u:], [ɜ:], [ɑ:] a [ɔ:]. (Kelly 2000: 1) Samohlásky dále můžeme dělit podle hlediska artikulačního, tzn. podle posunu jazyka buďto směrem dopředu nebo dozadu a podle zaokrouhlení rtů. Podle a) horizontálního posunu jazyka se samohlásky dělí na **přední**, **střední** a **zadní**, podle b) vertikálního posunu jazyka se dělí na **vysoké**, **středové**, **nízké** a podle zaokrouhlení rtů se dále dělí na **zaokrouhlené** a **nezaokrouhlené**. (Kelly 2000: 5) V psané angličtině se užívá pouze 5 grafémů a v mluvené angličtině 20 fonémů pro celý soubor samohlásek. (Kelly 2000: 7)

Obrázek 4 Samohlásky v mluvené angličtině (G., Kelly 2000: 5)

2. 1. 2. Dvojhlásky

Angličtina disponuje 8 dvojhláskami, [ɪə], [ʊə], [eə], [eɪ], [ɔɪ], [aɪ], [əʊ] a [aʊ]. Jedná se o hlásky skládající se ze dvou grafémů, které se vyslovují jako jeden foném. Ani zde ale ne vždy výslovnost koresponduje s pravopisem ve slově. Například psaná dvojhláska 'ou' může mít v mluvené podobě výslovnost [aʊ], jako ve slově 'cloud', [ɔ:] jako ve slově 'pour', [ʌ] jako ve slově 'enough', [u:] jako ve slově 'through', [əʊ] jako ve slově 'though', [ɒ] jako ve slově 'trough' nebo dokonce [ɜ:] jako ve slově 'journey'. (Harmer 42)

2. 1. 3. Souhlásky

Tyto hlásky se vyznačují tím, že se výdechovému proudu vzduchu v artikulační oblasti mluvidel staví do cesty překážka v podobě artikulátoru. Souhlásky můžeme dělit podle 3 hledisek na: 1) **znělé a neznělé** 2) **podle místa artikulace** a 3) **podle způsobu artikulace**. Znělé souhlásky se od neznělých liší tím, že při jejich výslovnosti naše hlasivky vibrují. Zda se jedná o **znělou** nebo **neznělou** souhlásku můžeme zjistit tak, že si přiložíme dlaň ruky na „Adamovo jablko“, neboli ohryzek, a zkusíme si vyslovit buď foném [s], nebo jeho znělý protějšek [z]. Při výslovnosti hlásky [z] můžeme cítit, jak naše hlasivky vibrují, to znamená, že se výslovnosti účastní. Podle **místa artikulace** se souhlásky dělí na *obouretné*: [p], [b], [m] a [w], na *retozubné*: [f] a [v], dále na *dentály*: [θ] a [ð], na *alveoláry*: [t], [d], [s], [z], [n], [l], a [r], na *postalveoláry*: [ʃ], [ʒ], [tʃ], [dʒ], [r] a [y], dále na *zadopatrové (veláry)*: [k], [g] a [ŋ] a na souhlásky *hrtanové (glotální)*: jakým je například foném [h], jako ve slově 'hi'. Podle způsobu artikulace můžeme konsonanty rozdělit na *okluzivy* (explosivní), dále na *frikativy*, *afrikáty*, na *laterály*, a na *aproximanty*. (Kelly 2000: 7; Celce-Murcia 1996: 42-47; Underhill 2005: 30)

Způsob artikulace:	Místo artikulace:						
	Obouretné	Retozubné	Dentály	Alveoláry	Postalveoláry	Veláry	Hrtanové
Exploziv neznělé znělé	/p/ /b/			/t/ /d/		/k/ /g/	
Frikativy neznělé znělé		/f/ /v/	/θ/ /ð/	/s/ /z/	/ʃ/ /ʒ/		/h/
Afrikáty neznělé znělé					/tʃ/ /dʒ/		
Nazály znělé	/m/			/n/		/ŋ/	
Likvidy znělé				/l/ (/r/)	/r/		
Aproximanty neznělé znělé	/w/				/y/		

Tabulka 1 Souhrn všech fonémů pro konsonanty v angličtině (Celce-Murcia 1996: 47)

2. 1. 4. Zvláštnosti týkající se roviny segmentální:

Kromě hlásek, které v českém jazyce neexistují, je třeba soustředit se i na další zvláštnosti, které se týkají segmentální roviny.

a) Němé hlásky (elize)

Některá slova v angličtině jsou psána s grafémy, která ale v mluvené podobě nereprezentuje žádný foném. Např. 'know' má v mluvené podobě němé [k], 'come' má v mluvené podobě němé [e] a slovo 'bread' obsahuje dvojgrafém, který reprezentuje pouze jeden foném, v tomto případě pouze [e]. (Volín 2003: 37)

b) Asimilace znělosti koncových souhlásek

Čeští studenti budou mít tendenci všechny koncové konsonanty slov, a to i ty znělé, vyslovovat jako neznělé tak, jako v češtině. V angličtině ale může nedbalá výslovnost znělých koncových konsonantů zapříčinit opět nedorozumění, například v promluvě: 'He looked at her ice [s] /eyes [z].' (Celce-Murcia 1996: 77) Jak již bylo řečeno v první kapitole, čeští studenti budou nejčastěji dělat chyby ve slovech, která mají v jejich mateřském jazyce podobnou výslovnost, jedná se o tzv. „*cross-language homophones*“ (Smolka, V. Nepublikovaný výukový materiál kurzu fonetiky a fonologie, PF JU)

c) Aspiration

S problematikou aspiration v angličtině se můžeme setkat při výslovnosti neznělých explosiv [p], [t] a [k], po kterých ve slovech následuje samohláska, např. ve slově '*chicken*'. V těchto případech, při výslovnosti [p], [t], [k], nastává situace, kdy před vyslovením těchto hlásek jsou naše hlasivky v pozici jako před výslovností samohlásky. Během jejich artikulace dochází ke slabému úniku výdechového proudu vzduchu, což způsobí aspiraci neboli příděch. Aspiration se fonetickým přepisem označuje jako [h], a to proto, že ona krátká pauza, která při aspiraci nastane, se podobá výslovnosti hlásky 'h'. Aspiration je jedna z dimenzí, podle které se v angličtině rozlišuje znělost a neznělost souhlásek³. Explosivní souhláska nebude podléhat aspiraci, pokud po ní bude následovat znělá souhláska nebo sykavka, jako například ve slovech '*stomach*' nebo '*scold*' budou fonémy [t] a [k] vysloveny bez aspiration. Znělé protějšky těchto konsonantů, [b], [d] a [g], asimilaci nepodléhají. Proto je velmi důležité, mít povědomí o tom, co způsobí záměna neznělého [p] za znělý konsonant [b], jako například ve slovech '*pin*' [p^hɪn], vs. '*bin*' [bɪn]. V češtině aspiration jako jev, podle kterého bychom rozlišovali znělost a neznělost konsonantů, neexistuje. Žáci tedy pomocí aspiration mohou v angličtině rozlišit fonémy [p], [t], [k] od jejich znělých protějšků díky tomu, že při jejich výslovnosti uslyší příděch. (Kenworthy 1987: 47; Kreidler 2004)

³ Informace získané z webové adresy *Recenzovaného časopisu Slovo a slovesnost*. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2331>

d) Redukce

Redukce v angličtině téměř vždy postihuje pouze tzv. jádra slabik, tedy samohlásky nebo dvojhásky. Redukci máme dvojí: **a) kvalitativní**, kdy je předpokládaná plná výslovnost většinou nahrazena [ə] (v nepřízvučných slabikách dvou a více slabičných slov (např. slovo '*sister*'), nebo v jednoslabičných slovech, které v sobě nenesou přízvuk (např. '*have*' [həv], '*for*' [fə])). Dále mohou být realizovány povoleným [i], či dvojháskou [əu]. Redukovaná může být také celá slabika (např.: '*forget*'). Za další máme redukci **b) kvantitativní**, kdy jde o výrazné zkrácení délky dotyčné samohlásky nacházející se mimo přízvuk (např. ve stažených tvarech: '*I've been*'; '*he is*').

(Kavka, S. Nepublikovaný výukový materiál, UJEP)

2. 2. Rovina suprasegmentální

Tato rovina zahrnuje všechny elementy, které souvisejí se schopností tvořit souvislý mluvený projev. Těmito elementy jsou slovní a větný přízvuk, vázání (linking) a intonace.

2. 2. 1. Přízvuk

Přízvuk v angličtině je základní charakteristikou každého slova, které se skládá z více než jedné slabiky. Proto je důležité, aby žáci byli schopni také rozpoznat, z kolika slabik se **mluvené** slovo skládá, protože podle pravidel, která jsou dána počtem slabik slov, je možné slovní přízvuk odvodit. Chybné umístění přízvuku může opět způsobit nedorozumění. Při výuce bychom žákům měli nejprve přesně definovat, co přízvuk vlastně je, jaká je jeho funkce, a jak ho utvořit. Nejprve se musíme přesvědčit, zda žáci dokážou rozpoznat přízvučné a nepřízvučné slabiky slov. Přízvuk můžeme definovat jako takové slabiky v promluvě, které se vyznačují zvýšením hlasu v pozici samohlásky a tím, že jsou delší a hlasitější než slabiky nepřízvučné. Slabiky nepřízvučné se od přízvučných liší tím, že jejich samohlásky v nepřízvučné slabice ztrácí jejich přirozenou kvalitu a mají tendenci se vyslovovat spíše jako [ə]. Pro pedagogické účely pojmenujme

3 úrovně přízvuku, a to **silně přízvučné** slabiky, **lehce přízvučné** slabik a **nepřízvučné**. Ve fonetické transkripci silný přízvuk označujeme znaménkem (´), které se klade před přízvučnou slabiku, jako například ve slově *'arrival'* [əˈraɪvəl], slabý přízvuk vyznačujeme znaménkem (ˌ), jako ve slově *'celebration'* [ˌseləˈbreɪʃən], a nepřízvučné slabiky nejsou speciálně značené. Dále žákům můžeme představit dané schéma, které určuje výskyt přízvuku v určitých kategoriích slov, jako například v základních a řadových číslovkách: TWENTy, TWENTieth, dále ve složeninách: BLACKbird; ve slovech začínajících předponou: compPARE, disPLAY; a vzor pro zvrtná zájmena: mySELF, yourSELF apod. (Celce-Murcia 1996: 131-145)

2. 2. 2. Rytmus

Angličtina má svůj typický rytmus, který je založen na střídání přízvučných a nepřízvučných slabik. Nepřízvučné slabiky, nehledě na jejich počet, jsou vždy 'vmáčknuty' mezi slabiky přízvučné tak, aby se přízvučné slabiky střídaly pravidelně a rytmus tedy nebyl narušen. Níže je uveden příklad dvou vět, které se liší celkovým počtem slabik, rytmus ale zůstává stejný, jelikož přízvučné slabiky jsou kladeny na stejné místo obou promluv. Liší se tedy pouze počet slabik nepřízvučných, které na rytmus nemají vliv. (Kenworthyová 1987: 19)

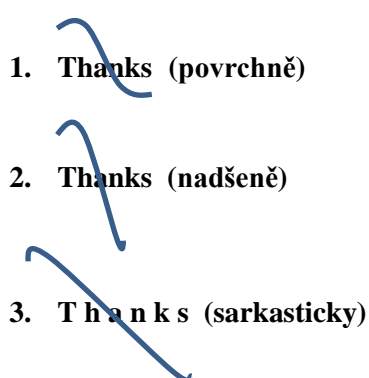
"I'm TWENTy-ONE toMORrow." vs. *"I'm SEventy-SEven toMORrow."*

2. 2. 3. Vázání

Dalším důležitým elementem výslovnosti v angličtině je schopnost přirozeně vázat slova v souvislé promluvě. Jedná se o fonologický jev, který nerodilým mluvčím velmi ztěžuje porozumění mluvené promluvy. Většinou se k provázanosti mezi slovy užívá konsonantu 'r' v koncové pozici předcházejícího slova, jako například v promluvě *'four apples'* [fɔː ræplz], anebo se k vázání využije konsonant, kterým předchází slovo končí - *'one apple'* [wʌ. næpl]. Dalšími, méně užívanými konsonanty, které se užívají k vázání promluvy, jsou 'j' [y] a 'w' – tzv. přechodové hlásky.

2. 2. 4. Intonace

Podle Roache (1991: 164) je intonace důležitá nejen pro vyjádření typu věty, zda jde o oznamovací, tázací či rozkazovací větu, ale také pro správný přenos i dekodování lidských postojů a pocitů vzhledem k promluvě. Podle intonace můžeme rozpoznat, jakou má mluvčí náladu, zda si je svým projevem jistý apod. (Celce-Murcia 1996: 210) Nejvýznamnějším důvodem pro výuku intonace je podle Kellyho (2000: 87) ten, že podle změny výšky hlasu, posluchač z promluvy rozezná novou informaci od, pro něj, již známé.

-
1. **Thanks** (povrchně)
 2. **Thanks** (nadšeně)
 3. **T h a n k s** (sarkasticky)

Obrázek 5 Intonace v angličtině (Celce-Murcia 1996: 210)

2. 3. Pravopis angličtiny

Anglický pravopis je tradiční způsob zapisování slov pomocí 26 písmen latinské abecedy. Tento systém je velmi složitý a nepředstavuje moc dobře skutečnost, jak se anglická slova vyslovují dnes. Někdy je určitý foném psán jinak, než se vyslovuje, a jindy jsou zase různé fonémy psány stejným grafémem. Navíc jeden určitý foném je často reprezentován více než jedním grafémem. (Dauerová 1993: 13) V psané angličtině se užívá pouze 5 grafémů pro samohlásky a 21 grafémů pro souhlásky. V mluvené angličtině ale užíváme 20 různých fonémů pro samohlásky (z toho 8 pro dvojhlásky) a 24 fonémů, které odpovídají souhláskám.

2. 4. Co je to fonetická abeceda?

Fonetická abeceda je systém psaní, ve kterém každý grafém odpovídá jinému zvuku. Slovo, které je zapsáno ve fonetické abecedě, se vyslovuje přesně tak, jak je

zapsáno, protože jeden foném je vždy zastoupen stejným grafémem. Fonetická abeceda se skládá z písmen latinské abecedy a řadou speciálních znaků a symbolů. Okolo fonetického přepisu slov vždy užíváme hranatých závorek - []. Slova psaná tímto způsobem jsou psaná v tzv. *fonetickém přepisu*.

2. 4. 1. Co je to IPA?

IPA⁴ je zkrácené označení pro Mezinárodní fonetickou abecedu. IPA je nejrozšířenější soubor symbolů užívaných pro znázornění fonémů určitého jazyka (Hewings 2007: 140) Níže se nachází tabulka všech fonetických IPA symbolů představující hlásky, které by žákům měly být představeny. Párové konsonanty jsou vyznačeny tučně.

Vowels		Diphthongs		Consonants			
i:	bead	eɪ	cake	p	pin	s	sue
ɪ	hit	ɔɪ	toy	b	bin	z	zoo
ʊ	book	aɪ	high	t	to	ʃ	she
u:	food	ɪə	beer	d	do	ʒ	measure
e	left	ʊə	fewer	k	cot	h	hello
ə	about	eə	where	g	got	m	more
ɜ:	shirt	əʊ	go	tʃ	church	n	no
ɔ:	call	aʊ	house	dʒ	judge	ŋ	sing
æ	hat			f	fan	l	live
ʌ	run			v	van	r	red
ɑ:	far			θ	think	j	yes
ɒ	dog			ð	the	w	wood

Obrázek 6 Mezinárodní fonetická abeceda (Kelly 2000: 2)

3. Rozdíl mezi češtinou a angličtinou

Podle Daltonové (1994: 18) si pro efektivní výuku výslovnosti potřebujeme vytvořit určitý rámec všech výslovnostních prvků cílového jazyka, který později porovnáme s podobným plánem prvků z jazyka mateřského.

⁴ International Phonetic Alphabet

3. 1. Rozdíl v rovině segmentální

Jak již bylo řečeno, mnoho fonetiků by souhlasilo s tím, že při výuce elementů segmentální roviny hraje velkou roli mateřský jazyk studentů. Odlišnosti ve fonologickém systému mohou způsobit to, že žáci budou neznámé a pro ně předvídatelné fonologické prvky cílového jazyka nahrazovat těmi, které znají z jazyka mateřského. Proto bychom se měli při výuce této roviny zaměřit především na výuku těch fonémů, které v mateřském jazyce studentů vůbec neexistují. Co se týká konsonantů, tak pro české studenty jsou to fonémy [θ], [ð], oboustranné [w] a postalveolární [r]. Dalším problematickým fonémem pro Čechy je konsonant [ŋ], který se vyskytuje v okolí velár, tedy v kombinacích 'nk' a 'ng' v koncové pozici slov. V angličtině jde nejčastěji přímo o gramatickou koncovku přítomného času '-ing'. Problematickým pro české studenty je proto, že v mluvené češtině se tento foném sice vyskytuje, ale většinou uprostřed slov v okolí velár, jako například ve slovech 'banka', 'venku', 'Anglie' apod. Koncová pozice tohoto fonému je pro Čechy tedy nepřirozená, a proto ji můžeme považovat také za ojedinělou. Jak již bylo uvedeno, další důležitou položkou je také výuka gramatických koncovek přítomného a minulého času '-s' a '-ed', a proto žáci musí být schopni rozpoznat znělé a neznělé souhlásky ještě předtím, než se začnou učit pravidla, podle kterých se výslovnost těchto koncových souhlásek řídí. (Celce-Murcia 1996: 323) Jak jsme si již řekli, pro Čechy je typické, že koncové konsonanty slov vyslovují vždy nezněle, a proto jsou gramatické koncovky 's' a 'ed' velmi důležitým aspektem, kterému se při výuce výslovnosti musíme věnovat, jelikož budou studenty provázet při osvojování gramatických pravidel.

Co se týká samohlásek a dvojhlásek, čeština nedisponuje fonémy [ə], [æ] a dokonce zde nenajdeme paralelu pro žádnou dvojhlásku, jelikož v češtině existuje jediná původní psaná dvojhláska, a tou je 'ou'. Další samohláskou, která se sice v češtině objevuje pouze ve slovech přejatých, je samohláska [ɔ:]. Foném [ɔ:] a ostatní fonémy užívané pro dvojhlásky, které se vyskytují v češtině, figurují pouze ve slovech přejatých, a proto je nepovažujeme za původní. (Junková 1996: 48) V českém jazyce se můžeme téměř vždy spolehnout na to, že ke každému fonému samohlásky s jistotou uvedeme i její grafém, tedy až na grafémy 'y/i', které korespondují pouze s jedním fonémem. Dalším úskalím pro české studenty je, že se v češtině nesetkají s tím, že by se

v některých případech grafém vůbec nevyslovoval/nečetl, jako v angličtině 'němé hlásky' (viz kapitola 2).

V angličtině dále často nepřipadá vždy jeden grafém na jeden konkrétní foném tak, jak je tomu v češtině. V angličtině můžeme tedy nalézt písmena, jakými jsou například 'c' a 'g', která reprezentují více než jeden foném. Například grafém 'c' může reprezentovat jeden foném ve slově 'cat' [kæt] a úplně jiný ve slově 'city' ['siti]. (Kenworthyová 1987: 94) Jak jsme se již zmínili ve 2. kapitole, v psané angličtině se užívá pouze 5 znaků pro samohlásky a 21 znaků pro souhlásky. V mluvené angličtině ale užíváme 20 fonémů pro samohlásky a 24 fonémů pro souhlásky. (Kelly 2000: 7)

3. 2. Rozdíl v rovině suprasegmentální

Studenti fonetiky a fonologie anglického jazyka jsou často překvapeni, že se mezi slovy v mluvené promluvě nevyskytují pauzy tak, jako v češtině. Jak jsme se již zmínili výše, jde o problematiku tzv. vázání. Toto je jeden z hlavních důvodů, proč Češi nerozumí rodilému mluvčímu angličtiny a jeho souvislé mluvené řeči. Rodilí mluvčí českého jazyka totiž dělí každé slovo krátkou pauzou, a navíc slova, která v češtině začínají na samohlásku, dokonce oddělují fonetickým rázem. V angličtině se fonetického rázu užívá pouze tehdy, chce-li mluvčí dát na slovo speciální důraz. (Volín 2003: 62) Dalším rozdílem je kladení slovního přízvuku a s tím související rytmus. V češtině je přízvuk téměř vždy ustálen na první slabice slova, zatímco v angličtině je přízvuk ovlivněn svým okolím, a proto není ustálen. V angličtině je větný rytmus udáván střídáním přízvučných a nepřízvučných slabik. Nepřízvučné slabiky, nehledě na jejich počet, jsou vždy 'vmáčknuty' mezi slabiky přízvučné tak, aby se přízvučné slabiky střídaly pravidelně a rytmus tedy nebyl narušen. S touto problematikou úzce souvisí redukce nepřízvučných slabik, se kterou se v češtině setkat nemůžeme. (více viz kapitola 2. 1.)

4. Co ovlivňuje učení výslovnosti?

Není jasné, zda studenti sami od sebe pochytí přirozenou výslovnost. Existuje mnoho faktorů, které učení výslovnosti ovlivňují. Tyto faktory zahrnují například studentův rodný jazyk, věk, fonetickou způsobilost, motivaci, přístup atd. Podle Kenworthyové (1987: 2) konečný úspěch v oblasti výslovnosti závisí především na tom, kolik úsilí do studia výslovnosti žák vloží. Něco podobného tvrdí i Daltonová. (1994: 72) Ta poukazuje na to, že výslovnost, více než jakékoli další aspekty cizích jazyků, bude vždy ovlivňována osobními faktory, jakými jsou například studentův přístup k cílovému jazyku a k roditelům mluvčím, dále individuálními rozdíly ve schopnostech, v motivaci učit se apod. Dalším faktorem je také žákova schopnost komunikovat a dobře naslouchat, ne každý totiž dokáže dobře dekódovat prvky souvislé mluvené promluvy. Pokud žáci dokážou správně naslouchat, dokážou i správně mluvit. (Harmer 2007: 249-250)

4. 1. Mateřský jazyk

Jak již bylo řečeno v kapitole 1. 2., která se zabývá fonologickým sítím češtiny, při osvojování druhého jazyka vždy hraje roli jazyk mateřský. To znamená, že máme přirozeně tendenci si ze svého mateřského na cílový jazyk přenášet jisté fonologické prvky. Tyto prvky se nevztahují pouze na rovinu jednotlivých hlásek, ale také na rovinu suprasegmentální, tzn. na rytmus, intonaci apod. Navíc, čím více odlišných prvků mateřský a cílový jazyk mají, tím více těžkostí bude student při osvojování druhého jazyka mít. (Kenworthyová 1987: 4) Proto je důležité, aby se vyučující soustředil především na ty jevy, kterými se mateřský a cílový jazyk liší.

4. 2. Věk žáka

Děti dokážou lépe než dospělí nejen vnímat slyšené, ale také bez ostychu opakovat a imitovat pro ně neznámé fonologické jevy. Žáci v dětském a předpubertálním věku mají tedy nejlepší možnost osvojit si výslovnost roditelého mluvčího. Po překročení této věkové hranice schopnost upadá a v dospělém věku si jedinec fonologii anglického jazyka nebude schopn osvojit v takové míře. (Celce-Murcia 1996:

15) Nejlepším řešením tedy je, aby žáci byli už od začátku a co nejčastěji vystavováni autentickým nahrávkám nebo mluvenému projevu učitele. Čím dříve se začne žák fonologické prvky jazyka učit, tím spíše se přiblíží výslovnosti rodilých mluvčích. (Kenworthyová 1987: 4) Je všeobecně známo, že žáci v dětském věku lépe překonávají stud z mluvení a ostych při vyslovování pro ně neznámých hlásek. Je proto důležité, aby si žáci ty hlásky, které ve svém mateřském jazyce neužívají, osvojili co možná nejdříve, a to nejen protože ve starším věku už tato schopnost poklesne, ale také proto, aby byl schopen co nejdříve rozlišovat jednotlivé významové celky a slova, ve kterých se zvuky vyskytují, a byl schopen dále stavět na kompletně osvojených základech. Dospělí jedinci mají lepší schopnost pro osvojování gramatických pravidel, ale při učení a imitování suprasegmentální roviny je jejich schopnost již zhoršená.

4. 3. Schopnost rozpoznávat fonologické jevy

Je všeobecně známo, že někteří jedinci mají 'lepší uši' pro osvojování cizích jazyků. Tato schopnost se nazývá jako '**schopnost fonematického dekódování**'⁵ neboli zkrátka jako '**schopnost rozpoznávat zvuky**'. Ačkoli někteří jedinci mají tyto schopnosti opravdu hůře vyvinuté, neznamená to, že by nebyli schopni si fonologii cizího jazyka osvojit vůbec, protože to by znamenalo, že by si správně neosvojili správnou výslovnost ani svého mateřského jazyka. Dalším důvodem pro zhoršenou schopnost rozpoznávat suprasegmentální jevy cizího jazyka je, jak jsme se již dozvěděli, překročení osmnáctého roku života. (Kenworthyová 1987: 7; Celce-Murcia 1996: 17)

5. Přístupy k výuce výslovnosti

5. 1. Vzestupný vs. sestupný přístup k výuce výslovnosti

K výuce výslovnosti existují různé přístupy. V prvním případě zde máme tzv. **vzestupný přístup**, při kterém začínáme artikulací jednotlivých samohlásek i souhlásek a vypracováváme se postupně směrem až k ovládnutí požadovaného přízvuku, intonace apod. Ve druhém případě zde máme **sestupný přístup**, kdy začínáme s předlohou

⁵ Podle Shekana, schopnost fonematického kódování je úzce spojena s obecnou inteligencí člověka. (Celce-Murcia 1996: 17)

a napodobováním intonace a jiných suprasegmentálních jevů, na jejichž základě se postupně dostaneme k jednotlivým fonémům a problematickým alofónům, a až poté se na segmentální rovinu zaměříme detailněji, pokud je to zapotřebí. Konkrétní směr, (vzestupný/sestupný) je poté dodržován během celého kurzu: odlišné účely a stádia výuky vyžadují i odlišné priority. (Daltonová 1994: 69, 70) Logicky dává smysl, že pokud se budeme jako jedinci učit jazyk, nejprve se musíme naučit správně artikulovat a vyslovovat jednotlivé hlásky cílového jazyka. Ze zkušenosti z praxe by se dalo říci, že nejdůležitějším důvodem, pro učení cizího jazyka obecně, je zájem mluvit. A pokud si žáci nebudou jisti, že něco neumí vyslovit, jejich zájem o komunikaci zanikne. Nicméně mnoho žáků stále zaměňuje, nebo spíše nahrazuje, fonémy v anglických slovech za ty, které dobře znají z jazyka mateřského a které jim nepůsobí problémy při artikulaci. Nejdůležitějším aspektem pro celkovou výuku výslovnosti je tedy především výuka jednotlivých elementů segmentální roviny. Samozřejmě není potřeba žákům představovat fonémy, které znají ze svého mateřského jazyka, jako například fonémy [s], [z] nebo [f]. Proto nám k výuce této roviny opravdu bude stačit pouze okruh těch hlásek, se kterými se v mluvené podobě mateřského jazyka nesetkali. Je logické začít takové fonémy vyučovat stylem představení nových hlásek v kontextu slov. Nejefektivnějším způsobem je tedy nejprve žákům na příkladovém slově, které bude problematický foném obsahovat, tuto hlásku nahlas demonstrovat. Dále žáky požádáme, aby se slovo pokusili sborově zopakovat, a pokud bude zapotřebí, mohou slovo zopakovat individuálně. Za další tento, pro žáky nový foném, vyslovíme nahlas samostatně s tím, že jim můžeme přesně popsat pozici našich artikulátorů při výslovnosti této hlásky, tedy jinak řečeno činnost jazyka, rtů apod. Následně necháme žáky tento foném nahlas zopakovat, pouze s tím rozdílem, že tentokrát foném zopakují nahlas jeden po druhém všichni. Posledním důležitým krokem je, že žákům uvedeme také psanou formu tohoto fonému a psanou formu slova, které jsme při tréninku fonému užívali, můžeme samozřejmě uvést také. Je velmi důležité, abychom žákům nejprve demonstrovali mluvenou podobu všech hlásek i slov, jelikož by psaná forma mohla výslovnost žáků negativně ovlivnit a snažili by se slovo/grafém přečíst za pomoci fonému, který považují za podobný a už ho znají z mateřského jazyka. Co se týká zápisu fonémů, tedy fonetického přepisu výslovnosti, žákům na základní škole bychom měli uvést realistický přepis, tedy ve formě zjednodušené transkripce. Jedinými

grafémy, které musíme ponechat v originální podobě, jsou ty, se kterými se v rodném jazyce nesetkají. V prostředí českých škol mluvíme o grafémech [θ], [ð], [æ], [ɔ], obouretném [w] a také [ŋ], vyskytující se v koncové pozici slov. Pokud ale mluvíme o prostředí základních škol, tak pro děti takového věku je nejdůležitější, aby si správně osvojily především formu mluvenou, a fonetický přepis výslovnosti často vůbec nepotřebují. V dnešní době by vhodná učebnice pro výuku cizího jazyka měla obsahovat také doplňkový materiál v podobě CD s autentickými nahrávkami, takže pokud studenti jazyka budou mít zájem o doplňkové domácí studium, tak s největší pravděpodobností využijí těchto nahrávek. (Kelly 2000; Celce-Murcia 1996)

5. 2. Intuitivně-imitační vs. analyticko-lingvistický přístup výuky výslovnosti

Oblast moderního vyučování jazyků vytvořila další dva obecné přístupy k výuce výslovnosti. Už z názvu těchto dvou přístupů poznáme, že se opět jedná o úplně opačný přístup k výuce. V prvním případě, v **intuitivně-imitačním přístupu**, se jedná o výuku pomocí žákovy schopnosti poslouchat a opakovat slyšené. Student pouze opakuje a imituje přízvuk, rytmus a jednotlivé hlásky bez jakýchkoli explicitně poskytnutých informací. Pro tento přístup není potřeba žádného výkladu, užívá se pouze poslechu autentických nahrávek nebo poslechu mluveného projevu učitele. Zatímco **analyticko-lingvistický přístup** je zcela opačného rázu. Zde se jedná o výuku, při níž se užívá především popisu celé fonetické abecedy, všech artikulátorů, popisu hlasového ústrojí a to vše je pouze doplněno poslechem, imitací slovního přízvuku, větného přízvuku a intonace. (Celce-Murcia 1996: 2) Musíme zde ale opět připomenout, že v prostředí třídy základní školy nemůžeme vyučovat pouze z hlediska jednoho přístupu a držet se ho až do konce kurzu. S výukou výhradně analyticko-lingvistickým přístupem by výuka po delším čase nepřinesla žádné výsledky, jelikož nejdůležitějším aspektem výuky je naučit žáky správnou výslovnost, a ne pouze teoretické základy o tom, jak by měli fonémy v artikulační oblasti mluvidel utvořit. Jak už jsme si řekli, na rozdíl od dospělých jedinců, u kterých předpokládáme spíše větší schopnost abstraktního myšlení, malé děti věku základní školy mají nejlepší schopnost přesně a bez ostychu opakovat a imitovat pro ně neznámé hlásky i jevy suprasegmentální roviny. Je obecně známo, že

děti školního věku se nejlépe učí prostřednictvím demonstrace a her, jelikož dokud nedovrší věkovou hranici puberty, nebudou schopné přebírat a učit se novou látku klasickým způsobem tak, jako dospělí jedinci. Na střední, a především vysoké škole, můžeme vidět výuku probíhající spíše přístupem analyticko-lingvistickým, protože po překročení adolescence dospělí jedinci získávají naopak lepší schopnost logického a abstraktního myšlení. Dospělí jedinci si tedy osvojí lépe gramatická pravidla a dokážou je správně aplikovat, zatímco schopnost přirozeně imitovat a učit se fonologické prvky jazyka upadne. Naopak malé děti ještě nebudou schopny abstraktního myšlení. Proto je pro žáky základní školy lépe zvládnutelné, pokud bude výuka po celý čas spočívat spíše na přístupu intuitivně-imitačním, a analyticko-lingvistický přístup použit pouze v případě, když bude zapotřebí žákům popsat, jak problematické fonémy utvořit nebo je porovnat s těmi, se kterými je zaměňují. Děti ve věku 8 – 9 let se od adolescentů a dospělých lidí učí spíše nepřímo než přímo, a reagují na jejich promluvy i tehdy, když nerozumí všem jednotlivým slovům celé konverzace. Jejich pochopení spočívá ne z vysvětlování látky, ale především z toho, co slyší, vidí nebo čeho se popřípadě mohou dotknout. Při výuce intuitivně-imitačním přístupem je tedy důležité, abychom se zaměřili na výběr vhodného poslechového materiálu. Pokud bude poslech kombinován také s poslechem mluveného projevu učitele, tak jeho projev musí být opravdu velmi dobrý, protože, jak jsme si již řekli, žáci v dětském věku dokážou velmi dobře imitovat a opakovat všechny fonologické prvky jazyka. Pokud bude tedy učitel mluvit s chybným přízvukem či výslovností některé hlásky, žáci si tuto chybnou výslovnost s největší pravděpodobností osvojí také. (Harmer 2007)

6. Techniky a aktivity užívané při výuce výslovnosti

Klíčovými jsou zde dvě základní dovednosti. Na jedné straně jsou tu dovednosti receptivní (poslechové), které si žák musí osvojit dříve, než přikročí k pokusům o ovládnutí dovedností produktivních. Pod pojmem receptivní dovednost je především myšlena schopnost v mluveném projevu rozpoznávat fonologické prvky jazyka. Konkrétně to znamená, že se žáci musí nejprve naučit v mluveném hovoru rozpoznávat jednotlivé fonémy. Dále také musí postupně ovládnout schopnost rozpoznat záměr

a postoj mluvčího k promluvě pomocí intonace či rozpoznání počtu slabik slov v souvislé promluvě. Dále si musí především jazyk jako takový naposlouchat, aby pro žáky bylo jednodušší jazykové prvky imitovat a poté také produkovat své vlastní mluvené projevy. Výuka cizího jazyka se tedy zkrátka řečeno musí podobat učení a osvojování jazyka mateřského. Jak již bylo uvedeno, jedinec nejprve poslouchá zvukové vjemy kolem sebe, reaguje na ně, a to i tehdy, když nerozumí všem jednotlivým slovům, a až po čase jednotlivá slova začne opakovat a imitovat jejich alespoň přibližnou výslovnost. Každý jedinec sám od sebe začne mluvit až tehdy, když je na to opravdu připravený a vybavený základními fonologickými prvky, které odposlouchal, a které do té doby pouze imitoval.

Výběr technik a aktivit je rozmanitý. Nejčastější a nejzákladnější výukovou technikou je metoda **drilu**. Jedná se o přímou metodu výuky, při které žáci pouze opakují a napodobují buď nahrávku, nebo projev učitele. Učitelé nejdříve drilují výslovnost takovým způsobem, že žáci po nich opakují sborově, což znamená, že je učitel vyzve, aby po něm slovo nebo frázi všichni společně nahlas zopakovali. (Kelly 2000: 16; Celce-Murcia 1996: 8) Technik užívaných při výuce výslovnosti je několik, od technik cílených na výuku segmentální roviny, jakou je například drilování minimálních párů nebo opakování říkanek a jazykolamů, které například obsahují dva lehce zaměnitelné fonémy, až k aktivitám rozvíjejícím suprasegmentální rovinu, jakými jsou například imitování slovního a větného přízvuk po nahrávce nebo čtení nahlas, čili recitace. (Celce-Murcia 1996)

6. 1. Techniky užívané při výuce roviny segmentální:

Jak již bylo uvedeno, ne každý je schopen přirozeně ovládnout všechny jevy týkající se výslovnosti cílového jazyka, a proto by se do výuky měla zanést především taková cvičení, která by se zabývala výhradně odlišnými rysy vyučovaného a mateřského jazyka studentů.

6. 1. 1. Metoda kontrastu

Metodu kontrastu můžeme využít u aktivit, při kterých se dávají do opozice dvě nebo více slov, která se liší pouze jedním fonémem. Tyto dvojice se nazývají minimální páry. Minimální páry, v angličtině 'minimal pairs', jsou dvojice slov, které se liší pouze jedinou hláskou, např.: 'sheep' vs. 'ship'. (Bakerová 2006: 7) Učitel může využít minimálních párů při výuce výslovnosti, jelikož je to dobrý pomocník k tomu, aby si žáci uvědomili, že stačí pouze nepatrná změna ve výslovnosti jediné hlásky, aby se změnil význam celého slova. Příkladem může být opět hraní rolí například v restauraci, kdy si host místo *soup* [su:p] objedná *soap* [səʊp] a dojde tím ke zmatení posluchače a následnému nedorozumění. (Kelly 2000: 18) Drilování minimálních párů typicky začíná s drilováním v rovině slov, a poté se výuka přesouvá k drilu suprasegmentálních jevů, tedy na úrovni celých vět, například *Don't slip/sleep on the floor.* (Celce-Murcia 1996: 8) Při výuce českých studentů by nás měla zajímat především cvičení takových minimálních párů, které působí problémy. Mezi tyto problematické minimální páry patří například [θ] vs. [s] a [f], dále [ð] vs. [d], [e] vs. [æ], [v] vs. [w] a také [ŋ] vs. [n] nebo [k]. Dalším užitečným kontrastním cvičením na minimální páry je takové, které spočívá v tréninku slov lišících se pouze finálními konsonanty, například můžeme uvést věty typu: 'He looked at her dog/dock.' (Celce-Murcia 1996: 77, Nunan 1991: 109) Dalším, pro žáky více produktivním cvičením, je založeno na záměně podobné samohlásky nebo souhlásky za jinou, kdy učitel žáky požádá, aby ve slově nahradili samohlásku za jinou, například: „Ve slově 'hat' zaměň mluvenou samohlásku [æ] za mluvenou dvojhásku [ei]” (z čehož poté vznikne sloveso 'hate'). (Kelly 2000: 20; Celce-Murcia 1996: 37)

6. 1. 1. 1. Jazykolamy

Pomáhají studentům při osvojování sebejistého projevu a také rozvíjejí schopnost střídání nejlépe dvou problematických fonémů, lehce zaměnitelných fonémů anebo fonémů, které se v mateřském jazyce studentů nevyskytují společně v jednom slově či větě, kdežto v cílovém jazyce ano. Příkladem by mohl být jazykolam na trénování fonémů [v] a [w]: 'very well, very well, ...', při kterém budou žáci vyzváni,

aby opakovali toto slovní spojení rychle za sebou. S největší pravděpodobností budou zpočátku vyslovovat v obou případech buď [v] nebo pouze [w], jelikož v českém jazyce neexistuje slovo, které by oboustranně [w] obsahovalo, a tudíž žáci nebudou zvyklí na to, tuto hlásku alternovat v prostředí s jinou, lehce zaměnitelnou, v češtině právě s fonémem [v]. (Celce-Murcia 1996: 9)

6. 1. 1. 2. Fonetické Bingo

Formát známé hry „Bingo“ se v prostředí třídy užívá především při výuce slovní zásoby. Žáci poslouchají učitele a vyškrtnou slovo, které bylo řečeno. Při výuce výslovnosti nám může sloužit jako podklad pro rozpoznávání problematických fonémů, zde jde konkrétně [e] vs. [æ] vs. [ɑ:] (viz tabulka č. 2). Nejprve každý žák dostane podklad pro hru, a poté poslouchá učitele nebo nahrávku, přičemž postupně vyškrtává slova, která uslyší, a to až do doby, dokud v tabulce nezbude poslední políčko s názvem „Bingo“. Základem pro výuku výslovnosti touto metodou je tedy podmínka, aby se v předložené tabulce objevovala pouze slova, která se od jiných budou v mluvené podobě lišit pouze jedním fonémem. Jak jsme již uvedli, žáci základní školy se nejlépe učí prostřednictvím her, a proto jsou podobné aktivity velmi přínosné.

dead	dense	said	letter	mess
end	mass	latter	bed	gas
leather	laughed	BINGO	dad	pet
pat	guess	better	dance	left
sad	bad	lather	batter	and

Tabulka 2 Podklad pro „Pronunciation Bingo“ na procvičování fonémů pro samohlásky (Celce-Murcia 1996: 118)

6. 2. Techniky a aktivity užívané při výuce roviny suprasegmentální:

Zde se bude jednat o cvičení, která by se měla kombinovat s těmi, které jsou užívány pro procvičování roviny segmentální. Aby byla výuka výslovnosti efektivní, musíme vyučovat obě roviny. Při osvojování nové slovní zásoby musíme žáky upozornit na slovní přízvuk a při prostém čtení textu nahlas žáky vést k tomu, aby na konci výuky byli schopni ovládat nejen všechny problematické fonémy, ale aby měli povědomí o existenci vázání, tzv. linking a byli schopni z poslechu mluvené promluvy posoudit typ věty a záměr mluvčího.

6. 2. 2. Drilování přízvuku a intonace

Jedná se o nejjednodušší formu aktivity, kdy učitel řekne slovo nebo větu, a žáci ji společně nahlas zopakují. Drilování a opakování slyšeného je nezbytné pro výuku slovního přízvuku, větného přízvuku a intonace. Učitelé by měli tvořit výpovědi tak přirozeně, jak jen je možné a samozřejmě s ohledem na kontext. Neměli bychom zapomenout žáky upozornit na to, že sebemenší změny v přízvuku nebo intonaci mohou mít podstatný dopad na význam celé promluvy.

A) Doporučené aktivity užívané pro výuku PŘÍZVUKU:

Na tomto cvičení si žáci uvědomí, co se stane s významem celé promluvy, pokud dají přízvuk střídavě na první slovo ustáleného slovního spojení nebo pokud ponese přízvuk slovo druhé. Ve druhém případě se už nebude jednat o ustálené spojení, ale o pouhý přívlastek a podstatné jméno.

a) Pokyny: *Poslouchej a zakroužkuj a) nebo b) podle toho, na který element složeniny je dán přízvuk:*

1. I always use

- a) COLD CREAM (vychlazená smetana)
- b) COLD CREAM (chladivá mast)

2. I've always wanted

- a) GREEN HOUSE (zelený dům)
- b) GREEN HOUSE (skleník)

V následujícím cvičení můžeme opět vidět cvičení na rozpoznávání sluchem. Zde jde konkrétně o rozpoznávání slovního přízvuku. Čím častěji budou žáci v kontaktu se slovy autentického mluveného textu, tím spíše si zapamatují, na které slabice nesou ona slova přízvuk. Jak už jsme se dozvěděli v první kapitole, jedná se zde o tzv. „kouzlo slyšeného“.

b) Pokyny: *Poslouchej a zakroužkuj pořadové číslo slabik, na nichž je kladen přízvuk:*

1 – 2 – 3

embarrassed

dictation

eraser

pyjamas

banana

1 – 2 – 3

president

envelope

holiday

beautiful

bicycle

(Celce-Murcia 1996: 146-147)

B) Doporučené aktivity užívané pro výuku INTONACE:

c) Pokyny: *Poslouchej následující promluvy a urči, zda ve větách uslyšíš stoupavou nebo klesavou intonaci:*

Question ↗

Statement ↗ ↘

1. Mary's gone home.

2. My mobile doesn't work.

3. Jim and Jessica had triplets.

d) Pokyny: *Poslouchej následující promluvy a urči, zda ve větách uslyšíš stoupavě klesavou intonaci, při které si je mluvčí jistý, nebo stoupavou intonaci, pokud si mluvčí jistý není:*

	Sure 	Unsure
1. He hasn't finished fixing the car, has he?	☐	☐
2. The situation's getting worse, isn't it?	☐	☐
3. The stores will be really crowded this time of year, won't they?	☐	☐

(Celce-Murcia 1996: 343)

6. 2. 3. Cvičení na „stažené tvary“

V následujícím cvičení na stažené tvary je ukázka procvičování frekventované staženiny 'can' vs. 'can't', kterou nerodilí mluvčí často neumí v souvislé promluvě rozpoznat. Rozdíl není pouze v záměně samohlásky v záporu, kterou ovlivní okolí, ale také v posunu sekundárního přízvuku.

1. YOU can PARK here.	[,yukən'pɑ:khiə]
2. You CAN'T PARK here.	[yə,kɑ::nt'pɑ:khiə]

(Celce-Murcia 1996: 231)

7. Kritéria pro hodnocení učebnic z hlediska výuky výslovnosti

Na základě následujících kritérií bude provedeno konečné hodnocení vybraných učebnic, které je obsaženo v praktické části. Dozvíme se především, jak by vyučující měl přistupovat k výběru vhodné učebnice konkrétně pro své žáky, co bude předcházet výběru učebnice, a co by při výběru mělo hrát roli. Hlavním kritériem hodnocení učebnic v této diplomové práci je obsah a způsob výuky výslovnosti.

7. 1. Doporučený obsah učebnic jazyka z hlediska výslovnosti

Podle Cunningswortha (1995: 41) by se, z hlediska fonologické roviny jazyka, každá učebnice měla nejlépe soustřeďovat na výuku artikulace všech jednotlivých fonémů, slovního a větného přízvuku a alespoň na nějaký aspekt intonace. Co se, naopak, týká nutného obsahu učiva zvukové stránky jazyka, podle autora by se učebnice měla zaměřit alespoň na globální aspekty výslovnosti jazyků, což z našeho pohledu nestačí, jelikož těmito aspekty autor myslí pouze slabé formy, slovní přízvuk, rytmus a intonaci. Globálním přístupem tedy myslíme, že se v učebnicích například objeví cvičení na rozpoznání nálady či vyjádření jistoty a nejistoty mluvčího, která se ne v každém jazyce pomocí suprasegmentálních prvků naznačuje stejným způsobem. Například pomocí klesavě-stoupavé intonace se v němčině vyjadřuje nadšení a zaujetí mluvčího, zatímco v angličtině touto intonací mluvčí vyjádří spíše nejistotu nebo dokonce ztrátu zájmu. Jak jsme si již řekli, není zapotřebí se při výuce soustřeďovat na všechny jevy segmentální a suprasegmentální roviny, nebo se dokonce snažit o to, aby žáci dospěli k výslovnosti rodilého mluvčího. Autoři učebnice by měli brát v potaz především původ žáků, pro které je učebnice určena. Nejvhodnějším učebním materiálem je tedy takový, který bude v sylabu obsahovat především prvky obou rovin cílového jazyka, kterými jejich mateřský jazyk nedisponuje, a tudíž si je nemohou spolehlivě přenést na jazyk cílový.

Nejlepším způsobem, podle Cunningswortha, jak si žáci tyto prvky osvojí, je takový, při němž si je budou moci sami zkoušet analyzovat, nebo dokonce imitovat, a to především jevy roviny suprasegmentální. Proto by každá učebnice měla být doplněna také o CD, které bude aktivy pro procvičování fonologické stránky jazyka doprovázet, aby byl doprovodný zvukový materiál spolehlivá předloha pro analýzu a imitaci žáků. Při takových cvičeních je primárně důležité pouštět nahrávky rodilého mluvčího, aby slabé formy byly užity přesně tam, kde mají být, aby byl přízvuk projevu přirozený, a aby byla vhodně užita intonace. (Cunningsworth 1995)

7. 2. Jak vybrat vhodnou učebnici?

Podle Nunana (1991) by výběru učebnice mělo předcházet jisté shrnutí všech potencionálně problematických jevů souvisejících s výslovností, které ovlivňují

srozumitelnost českých studentů. Jak už bylo uvedeno, před cílenou výukou výslovnosti bychom měli vytvořit shrnutí všech potencionálně problematických jevů, které souvisejí se zvukovou stránkou jazyka, nevyskytujících se v mateřském jazyce našich studentů, nebo se v něm vyskytují, ale mají jinou funkci, jako například foném [ə], který se řadí mezi tzv. hezitační zvuky, jimiž mluvčí přerušuje mluvenou řeč (např. při vyjádření váhání). Tyto fonologické prvky by se v učebnicích cizího jazyka, pro určitý okruh studentů, měly objevit. Pro naše účely, pro výuku českých studentů, si tedy vytvoříme souhrnný seznam všech jevů zvukové stránky jazyka, kterými se čeština liší od angličtiny (viz tabulka č. 3), a proto by mohly českým studentům dělat problémy při osvojování výslovnosti. Tento souhrnný seznam byl vytvořen na podkladu informací, které jsou obsaženy v kapitole č. 3 teoretické části. Jde o reálný cíl výuky žáků druhého stupně ZŠ.

Segmentální rovina		Suprasegmentální rovina	
Jednotlivé hlásky		[ə], [ɜ:] ⁶	Slovní přízvuk
		[æ]	Větný přízvuk
		[θ]	Intonace
		[ð]	Vázání
		[ŋ]	
		Postalveolární [r]	
		Obouretné [w]	
Asimilace znělosti	Na úrovni jednotlivých fonémů		
	Výslovnost gramatických koncovek ‘-s’ a ‘-ed’	[s], [z], [ɪz] [t], [d], [ɪd]	
Aspirace		[p], [t], [k]	
Elize (Němé hlásky)			
Redukce		[ə], [i], [əʊ]	

Tabulka 3 Souhrn jevů obou rovin, které by se v učebnicích angličtiny pro české žáky na 2. st. ZŠ měly objevit.

⁶ Dlouhá varianta fonému [ə]

Co se dále týká **tvorby učebnic**, Smolka (PF JU) se domnívá, že hlavním faktorem je sám autor/autoři. Pokud učebnici tvoří rodilí mluvčí, většinou se zaměří pouze na ty jevy, které dělají potíže obecně všem studentům všech národností, tedy jak už jsme si řekli, globálně. Tento přístup k tvorbě učebnic ale nezajišťuje efektivní výuku pro určitou skupinu studentů. Jiné výslovnostní problémy bude mít při studiu anglického jazyka Čech, jiné Španěl a úplně jiné například Rus nebo Japonec. Pokud se bude na tvorbě učebnice podílet Čech, učebnice by měla obsahovat především ty výslovnostní jevy, na které si Češi při osvojování tohoto jazykového prostředku musí dát pozor. Proto bychom měli vzít v potaz také autory, kteří se podíleli na tvorbě učebnic. Nejvhodnějším učebním materiálem bude s největší pravděpodobností takový, na kterém se podílel jak rodilý mluvčí cílového jazyka, tak metodik se stejným mateřským jazykem studentů, pro které je učebnice určena.

7. 3. Hypotéza

Hypotéza této diplomové práce spočívá na předpokladu, že sestavení obsahu učebnic ovlivní samotný autor. Pokud budou učebnici tvořit pouze rodilí mluvčí, bude učebnice obsahovat dostatek cvičení, věnujících se výslovnosti, ale zaměří se spíše na problematiku výslovnosti obecně, nikoliv však na jevy, dělající problém užšímu okruhu žáků s určitým mateřským jazykem. Pokud bude učebnici tvořit naopak výhradně český autor, učebnice nebude obsahovat dostatek autentického materiálu, který je zapotřebí k tomu, abychom mohli k výuce, především suprasegmentální roviny, přistupovat vhodnou metodou. Nejvhodnější učebnicí pro české žáky tedy bude taková, na jejímž autorství se bude podílet kolektiv českých i zahraničních (rodilých mluvčích) autorů.

8. Cíle výuky výslovnosti

V této kapitole uvedeme výňatky, které se týkají zvukové stránky jazyka, ze dvou kurikulárních dokumentů, a těmi jsou Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání⁷ (dále pouze RVP ZV) a Společný evropský referenční rámec pro jazyky (dále pouze SERR).

Teoretická kritéria, pro hodnocení učebnic, obsažena v RVP ZV, v sobě nesou především náplň učiva, které musí být studenty osvojeno, aby na úrovni A2 podle SERR mohli dospět k očekávaným výstupům v oblasti zvukové stránky jazyka. Tyto teoretické poznatky dále budou zohledněny v celkovém hodnocení vybraných učebnic, abychom se dozvěděli, zda vybrané učebnice mají potenciál být vhodným učebním materiálem.

Dalším, a posledním, kritériem pro hodnocení bude hledisko užití metod, přístupů a aktivit, které by při výuce výslovnosti v hodinách angličtiny měly být užity, aby žáci dospěli k požadované kompetenci zvukové stránky jazyka odpovídající úrovni A2 podle SERR.

8. 1. Učivo uvedené v RVP ZV týkající se zvukové stránky cizího jazyka

Tento kurikulární dokument udává přesný obsah učiva, které musí být na druhém stupni ZŠ osvojeno, aby žáci dosáhli úrovně A2 z hlediska zvukové stránky jazyka:

- **rozvíjení dostatečně srozumitelné výslovnosti a schopnosti rozlišovat sluchem prvky fonologického systému jazyka**
- **výuku slovního a větného přízvuku**

⁷ RVP ZV 2016; část Jazyk a jazyková komunikace; Cizí jazyk; 2. stupeň ZŠ

- výuku intonace
- ovládání pravopisu slov osvojené slovní zásoby.

8. 2. Užití metod pro výuku zvukové stránky jazyka podle SERR:

Aby bylo dosaženo výše zmíněných kompetencí, při výuce jazyka musí být užito vhodných aktivit a metod výuky. V dokumentu Společného evropského referenčního rámce pro jazyky je doporučeno užít kombinací aktivit a metod, které můžeme vidět na následujícím obrázku:

6.4.7.9 Výslovnost

Jak by měli studenti rozvíjet svou schopnost vyslovovat jazyk? Může to být:

- prostým působením autentických ústních výpovědí;
- sborovou imitací učitele nebo rodilých mluvčích nahraných na audiokazetě či videokazetě;
- individuálně zaměřenou prací v jazykové laboratoři;
- hlasitým čtením textového materiálu, který je foneticky zaměřen;
- výcvikem poslechu a drilováním fonetického rázu;
- stejně jako v bodě d) a e), ale s použitím foneticky přepsaných textů;
- uvědomělým zaměřením na fonetický výcvik (viz 5.2.1.4);
- učením se ortoepických pravidel (např. jak vyslovovat psanou podobu jazyka);
- nějakou kombinací výše uvedených možností.

Obrázek 7 Metody výuky výslovnosti; Společný evropský referenční rámec pro jazyky (2001: 15)

Aktivity, zobrazené výše, by měly být při výuce výslovnosti v učebnicích užity, aby byla výuka pro studenty efektivní, a aby s jejich pomocí dospěli k osvojení zvukové stránky cílového jazyka na úroveň A2 podle SERR. Tyto metody porovnáme s těmi, které jsou doporučovány pro výuku výslovnosti žáků 2. stupně ZŠ, již zmíněnými v teoretické části. Po porovnání obou kritérií, bylo vybráno 5 nejvhodnějších metod výuky výslovnosti vzhledem k věku a jazykové úrovni žáků 2. stupně ZŠ. Jako hodnotící kritéria pro posouzení učebnic v praktické části nám tedy budou sloužit body: **a), b), d), g), h)**. Každá učebnice jazyka by tedy měla aplikovat různé kombinace těchto vybraných metod výuky výslovnosti (viz tabulka č. 4), a proto bude tento seznam sloužit jako další

kritérium, ze kterého bude vycházet výsledné hodnocení učebnic v 6. kapitole praktické části.

a)	Prostým působením autentických ústních výpovědí
b)	Sborovou imitací učitele nebo rodilých mluvčích nahraných na kazetě
d)	Hlasitým čtením textového materiálu, který je foneticky zaměřen⁸
g)	Uvědomělým zaměřením na fonetický výcvik (viz obrázek č. 8).
h)	Učením se ortoepických pravidel (jak vyslovovat psanou podobu jazyka)⁹

Tabulka 4 (Vybrané metody výuky výslovnosti podle vhodnosti pro žáky 2. stupně ZŠ a podle SERR)

5.2.1.4 Fonologická kompetence

zahrnuje znalosti a dovednosti vnímat a produkovat:

- zvukové jednotky (*fonémy*) jazyka a jejich realizaci v určitých kontextech (*alofóny*);
- fonetické rysy, které odlišují fonémy (*distinktivní rysy*, např. znělost; labializace (zaokrouhlení rtů); nazálnost (nosovost); exploze (prudký výdech);
- zvukovou výstavbu slova (*strukturu slabiky*, sekvenci/sled fonémů, slovní přízvuk, tónový průběh slova);
- zvukovou stránku věty (*prozodii*):
 - větný přízvuk a rytmus,
 - intonaci;
- fonetickou redukci (oslabování):
 - redukci samohlásek,
 - slabé a silné formy,
 - asimilaci,
 - elizi (vypouštění hlásek).

Obrázek 8 (Fonologická kompetence; Společný evropský referenční rámec pro jazyky; 2001: 118)

Co se týká bodu „Uvědomělého zaměření na fonetický výcvik“, tak si nejprve opět shrneme pouze takové aspekty fonologických kompetencí, které jsou žáci 2. stupně schopni zvládnout na úrovni jejich věku a dosavadní jazykové úrovně. Tyto vybrané

⁸ Pro žáky 2. stupně ZŠ je vhodné užít fonetický přepis pouze při výuce jednotlivých fonémů, a to pouze pro hlásky, pro které je potřebné užít nezjednodušené, speciální, znaky pro anglické fonémy (např.: [θ], [ð], [æ], [ə], [ɜ:], [ŋ]).

⁹ Tato metoda může být užita, avšak s ohledem na věk a jazykovou úroveň žáků.

kompetence budou zahrnuty do konečného hodnocení v praktické části. Za důležité aspekty tohoto bodu, (g), tedy zahrneme pouze:

- a) **zvukové jednotky jazyka - fonémy a jejich alofóny a alomorfy** (primárně důležité fonémy pro české žáky jsou uvedeny v kapitole 7. 2. teoretické části)
- b) **Znělost / neznělost konsonantů, aspirace**
- c) **Slovní přízvuk**
- d) **Větný přízvuk, intonace**
- e) **Redukce samohlásek, asimilace znělosti, elize (němé hlásky)**

II. Praktická část

Praktická část této diplomové práce je zaměřena na analýzu a zhodnocení pěti učebnicových řad, určených pro výuku žáků na 2. stupni ZŠ. Jedná se o učebnice *Way To Win 6 - 9* vydané nakladatelstvím Fraus, dalšími jsou učebnice M. Zahálkové s názvem *Angličtina pro 6. – 9. ročník* vydané nakladatelstvím SPN, dále učebnice *English Plus 1 a 2*, které vydalo nakladatelství Oxford University Press, dále čtvrté vydání učebnicové řady s názvem *Project 1-3* z nakladatelství Oxford University Press a učebnice s názvem *Your Space 1 - 4*, která byla také vydána nakladatelstvím Fraus. Při výběru učebnic sehrálo roli nejen to, že všechny mají doložku MŠMT, a jsou proto užívány v praxi, ale také fakt, že jsou vydány různými nakladatelstvími. Nejdůležitějším kritériem výběru bylo ale autorství učebnic. Tím je myšleno, že se dozvíme, zda na tvorbu učebnic má vliv také fakt, že se na jejich tvorbě podílel český autor, či nikoli. Vybrané učebnice byly tedy vytvořeny buď výhradně zahraničními autory, výhradně českým autorem, nebo se tvorby spoluúčastnili jak zahraniční, tak čeští autoři/autor.

Praktická část je rozdělena do 4 kapitol. První kapitola se bude zabývat především hodnocením učebnic z hlediska naplňování minimálního učiva, které by učebnice, určená pro daný okruh studentů, měla obsahovat. Další hodnocení první kapitoly bude spočívat v porovnání přístupů, kterými k výuce výslovnosti autoři přistupují. Ve druhé kapitole bude vyhodnoceno, zda jsou v učebnicích využity doporučené aktivity a metody pro výuku výslovnosti, které jsou uvedeny v SERR pro jazyky, a jsou-li tedy vybrané učebnicové řady schopny poskytnout opěrný studijní materiál k tomu, aby žák, který má na konci studia dosáhnout úrovně A2, těchto kompetencí opravdu dosáhl. V poslední, třetí kapitole praktické části, bude pohlíženo především na to, zda by s vybranými učebnicovými řadami mohly být osvojeny požadované kompetence a učivo zvukové stránky jazyka, které je uvedeno v RVP ZV pro cizí jazyk. Čtvrtá podkapitola zhodnotí všechny důležité poznatky, ke kterým dospějeme detailní analýzou.

1. Analýza učebnic:

Hodnocení učebnic bude spočívat v analýze jednotlivých cvičení, která jsou primárně užitečná pro české studenty, a také na tom, jaké schopnosti žáků jsou při těchto cvičeních rozvíjeny. Nejdůležitějším kritériem bude obsah (rámec) vyučovaných jevů, které jsou shrnuty v tabulce č. 2, obsažené v teoretické části. Analýza obsahuje rozbor primárně důležitých cvičení pro české žáky, která se těmito vybranými jevy zabývají. Pro lepší představu jsou uvedena také zadání jednotlivých cvičení. Tato část je rozdělena do šesti podkapitol. V první až páté podkapitole je obsažena detailní analýza cvičení vyskytujících se v pěti vybraných učebnicích. Šestá podkapitola obsahuje souhrnné porovnání výskytu důležitých jevů obou rovin a celkové zhodnocení přístupů, které jsou v učebnicích při výuce výslovnosti užity.

1. 1. Učebnicová řada „Your Space 1 – 4“

Pro naše účely, tedy lépe řečeno pro úroveň A2 podle SERR, budeme porovnávat učebnice 1, 2, 3 a 4. Tato řada obsahuje v každé lekci oddíl věnující se výhradně výslovnosti, který se nazývá „SOUND BITE“ (viz obrázky 1-5). Tyto oddíly doprovází studenty v celém průběhu výuky, ve všech čtyřech učebnicích. Autory této učebnicové řady jsou nejen zahraniční autoři – M. P. Hobbs, J. Starr Keddle, H. Wdowyczynová, ale také autorka české původu, L. Betáková.

1. 1. 1. Segmentální rovina

Tato podkapitola obsahuje shrnutí veškerého obsahu učiva, které se týká výslovnosti jednotlivých hlásek. Detailně analyzovat budeme opět pouze cvičení, která jsou primárně užitečná pro české žáky.

Hlásky	Zadání cvičení:	Rozvíjení dovedností (Recepce a produkce)	Počet cvičení
Učebnice Your Space 1			
[ð] + Redukce - [ə]	Poslouchej a opakuj slova spolu s určitým členem 'the' (viz obrázek č. 1)	Receptivní – seznámení s neznámým fonémem a jeho rozpoznání v mluvené řeči. Produktivní – Mluvená produkce: rozvíjení výslovnosti fonému cílového jazyka a redukované slabiky. Následuje-li po členu souhláska, bude jeho výslovnost redukována [ə].	1
[ŋ] + Němé hlásky - 'g'	Poslouchej a opakuj slovesa ve tvaru přítomného průběhového času (např.: 'writing', 'speaking', 'giving').	Receptivní rozpoznání fonému v mluvené řeči. Produktivní – Mluvená produkce: rozvíjení výslovnosti umístěné hlásky (v čj se tento foném v mluvené řeči nachází pouze v okolí velár; čeští žáci tento foném v koncové pozici v mluvené řeči neužívají) Další dovedností, která je zde rozvíjena, je problematika němých hlásek , zde konkrétně hlásky 'g' .	1
Učebnice Your Space 2			
[s], [z], [ɪz]	a) Poslouchej a opakuj slovesa ve 3. os. j. č. (např.: 'loses', 'goes'). b) Doplň slovesa do 3 sloupců podle toho, který foném v koncové pozici uslyšíš.	Receptivní – rozpoznání alomorfů v mluvené řeči. Produktivní – Mluvená produkce: rozvíjení výslovnosti gramatické koncovky a trénink výslovnosti fonémů pro znělé konsonanty v koncové pozici slov (což je jev, který v češtině kvůli asimilaci znělosti neexistuje)	2
[t], [d], [ɪd]	a) Poslouchej a opakuj. b) Poslouchej a doplň slovesa v minulém čase do 3 sloupců podle toho, který foném uslyšíš (např.: 'talked', 'survived', 'started').	Receptivní – rozpoznání alomorfů v mluvené řeči. Produktivní – Mluvená produkce: rozvíjení problematického výslovnostního jevu – Asimilace znělosti – Ne/znělé souhlásky v koncové pozici slov.	2

Učebnice Your Space 3			
<p>[θ] a [ð]</p> <p>+</p> <p>Fonémy:</p> <p>[ɜ:], [ə]</p>	<p>a) Poslouchej věty a zakroužkuj ve slovech psanou podobu fonému [θ], a podtrhni psanou podobu fonému [ð] (např.: <i>'There are thirty-three students in our class'</i>).</p> <p>b) Poslouchej znovu a opakuj.</p>	<p>Receptivní – rozpoznání fonémů v mluvené řeči.</p> <p>Produktivní – Mluvená produkce: rozvíjení výslovnosti párových konsonantů.</p> <p>Společně s těmito fonémy je zde procvičována výslovnost dalších dvou, typických pro angličtinu: [ɜ:], [æ].</p>	2
<p>[æ] vs. [ɑ:]</p>	<p>a) Poslouchej a opakuj</p> <p>b) Poslouchej a doplň slova do 2 sloupců podle toho, který foném v nich uslyšíš (např. <i>'army', 'car', 'actor', 'dragon'</i>).</p>	<p>Receptivní – založeno na poslechu – rozlišování fonémů v mluvené řeči. Produktivní – a) Mluvená produkce: imitace fonému ve slovech;</p> <p>b) Psaná produkce: rozvíjení vztahu mezi psanou a mluvenou formou jazyka.</p>	2
Učebnice Your Space 4			
<p>[v] vs. [w]</p>	<p>a) Nejprve dosad' grafémy do vynechaných mezer ve slovech, a poté na podkladu nahrávky zkontroluj.</p> <p>b) Pracuj ve dvojici. Společně tvořte konverzaci.</p> <p>(viz obrázek č. 2)</p>	<p>Produktivní:</p> <p>a) Psaní: rozvíjení vztahu mezi mluvenou a psanou formou jazyka</p> <p>b) Mluvená produkce: procvičování výslovnosti fonému.</p> <p>Receptivní – rozpoznání fonémů v mluvené řeči; výuka současně s fonémem [v], se kterým ho čeští žáci v mluvené řeči zaměňují.</p> <p>Problematika němých hlásek, zde konkrétně hlásky 'w' (např. ve slově <i>'who'</i>).</p>	2
<p>[θ]</p> <p>+ Fonémy:</p> <p>[ɜ:], [æ]</p>	<p>a) Poslouchej slova a zakroužkuj to, které slyšíš. (viz obrázek č. 3)</p> <p>b) Pracuj ve dvojici. Říkej slova nahlas, a partner určí, zda se jedná o slovo z prvního, nebo druhého sloupce.</p> <p>c) Poslouchej a opakuj jazykolam.</p>	<p>Rozlišování fonémů v mluvené řeči. Metodou kontrastu (slova lišící se jedním fonémem).</p> <p>Foném [θ] vs. fonémy: [s] x [t] x [z] x [f] x [d]</p> <p>Receptivní – rozpoznání fonému v mluvené řeči. (výuka současně s fonémy, se kterými je čeští žáci v mluvené řeči zaměňují (nahrazují).</p> <p>Produktivní – Mluvená produkce:</p>	

	(Se slovy obsahující, kromě procvičovaného fonému [θ], také další problematické prvky: [ɜ:], [æ])	procvičování výslovnosti problematických fonémů. Společně s tímto fonémem je zde procvičována výslovnost dalších dvou fonémů: [ɜ:] a [æ] např. ve slovech 'first', 'maths'	3
--	---	--	---

Tabulka 1 (Souhrn všech probíraných jevů segmentální roviny v učebnicích Your Space 1-4)

Soundbite
/ðə/ /ði:/
1.07 Listen and repeat.
the sun the apple
the moon the umbrella
the phone the ice cream

Soundbite
/w/ /v/
1.11 Complete the words with w or v. Then listen and check.
A ...here ...ill you go if it's nice at the ...eekend?
B ...e'll go for a ...alk along the ri...er. Then ...e'll dri...e to some pretty ...illages.
A ...hat if the ...eather's ...et and ...indy?
B ...e'll ...isit some relati...es who li...e by the sea. Or ...e'll stay at home and ...atch T...!
B Work in pairs. Act out the conversation.

Soundbite
RV
2.26 Listen and circle the words you hear.
A B
1 think sink
2 three tree
3 with whizz
4 youth used
5 through fruit
6 thing sing
7 both boss
B Work in pairs. Take turns to say a word from Exercise A. Your partner says if it is an 'A' or 'B' word.
C 2.27 Listen and repeat the tongue twisters.
1 First I thought of studying Maths.
2 Mark's friends saw three trees.
3 Elnabeth asked for six things.

Obrázek 1 (Učebnice Your Space 1) Obrázek 2 (Učebnice Your Space 4) Obrázek 3 (Učebnice Your Space 4)

V následující tabulce se dozvíme, zda jsou ony důležité jevy, kterými se čeština liší od angličtiny, v učebnicích prezentovány. Dále se soustředíme na to, zda jsou vyučovány vhodnými přístupy a jsou zvládnutelné vzhledem k věku a úrovni jazykových dovedností žáků druhého stupně ZŠ.

Vysvětlivky k následující tabulce:

a) Je zohledněno

b) Není zohledněno

		Mělo by být rozvíjeno:	Výskyt v učebnici:
Jednotlivé hlásky		[ə]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
		[ɜ:]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
		[æ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
		[θ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
		[ð]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
		[ŋ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
		[r]	Ne.
		Obouretné [w]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
Asimilace znělosti:	Na úrovni jednotlivých fonémů	[v] → [f]	Asimilace znělosti fonému [v] na [f] před neznělým konsonantem [t] - ('have to'). (viz obrázek č. 4)
	Výslovnost gramatických koncovek '-s' a '-ed'	[s], [z], [ɪz]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
		[t], [d], [ɪd]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Bez vysvětlení pravidla).
Aspirace		[p], [t], [k]	Ne.
Němé hlásky		'g' 'h' 'e'	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. 'g' - v gramatické koncovce 'ing', 'w' - např.: 'who' koncové 'e' - např.: 'where'
Redukce:		[ə], [əʊ], [ɪ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem [ə] Konkrétně např. při výslovnosti určitého členu 'the' (viz obrázek č. 1) nebo slovesa 'can'.

Tabulka 2 (Porovnání požadovaných kritérií s obsahem učebnic Your Space 1-4; Segmentální rovina)

1. 1. 2. Suprasegmentální rovina

Vyučované jevy	Zadání cvičení:	Rozvíjení dovedností (Recepce a produkce)	Počet cvičení
Učebnice Your Space 1			
Větný přízvuk	Poslouchej a imituj přízvuk ve větách.	Receptivní – analýza mluveného projevu (na které slovo je dán přízvuk). Produktivní – Mluvená produkce: imitace souvislého mluveného projevu a přízvuku.	1
Učebnice Your Space 2			
Přízvuk v sousloví	a) Poslouchej a opakuj slova (např, <i>'changing room'</i> , <i>'computer game'</i> , <i>'bookshop'</i>). b) Poslouchej znovu, a podtrhni přízvuk slabiky slov.	Receptivní – rozpoznání přízvukové slabiky sousloví. Produktivní – Mluvená produkce: imitace souvislého mluveného projevu a přízvuku. Osvojení pravidla kladení přízvuku v sousloví (důraz vždy kladen na první element sousloví).	2
Stažený tvar 'Have to' (viz obrázek č. 4)	a) Poslouchej a opakuj říkanku. b) Vytvoř vlastní říkanku obsahující <i>'have to'</i> , a pak ji přečti.	A) Z roviny suprasegmentální toto cvičení rozvíjí: Receptivní - Rozpoznání počtu slabik sluchem. Produktivní – Mluvená produkce: imitace souvislé mluvené promluvy. B) Z roviny segmentální rozvíjí: - výslovnost fonému [æ] v <i>'have'</i> , a foném [ə] v nepřízvukové slabice v <i>'to'</i> . + Asimilaci znělosti fonému [v] → [f] před neznělým konsonantem, (v tomto případě [t])	2
Učebnice Your Space 3			
Slovní přízvuk + redukce	a) Poslouchej a opakuj slova (např, <i>'Alaska'</i> , <i>'hunger'</i> , <i>'glacier'</i>).	Receptivní – rozpoznání přízvukové slabiky slov. (+ rozpoznání počtu slabik slov a redukované slabiky).	1

nepřízvučných slabik	b) Poslouchej znovu, a podtrhni přízvučné slabiky slov.	Produktivní – Mluvená produkce: imitace slovního přízvuku a výslovnost redukované slabiky.	
Učebnice Your Space 4			
Rozpoznání větné intonace (klesavá vs. stoupavá) (viz obrázek č. 5)	a) Poslouchej a urči, zda si je mluvčí svým projevem jistý, nebo není. b) Poslouchej a imituj intonaci.	Receptivní – analýza slyšeného projevu mluvčího. Rozpoznání funkce slyšených vět. Produktivní – Mluvená produkce: žáci se snaží imitovat věty se stejnou intonací.	2

Tabulka 3 (Souhrn všech probíraných jevů suprasegmentální roviny v učebnicích Your Space 1-4)

Soundbite

/hæv tə/

a **2.41** Listen and say the rap.

**We have to talk,
I have to phone,
You have to text me,
I'm all alone!
He has to write,
She has to read,
They have to meet
As they agreed.**

b Write and say your own *have to rap*.

Obrázek 4 (Učebnice Your Space 2)

Soundbite

Rising and falling intonation

A **2.17** Listen. Is the speaker sure (S) or unsure (U)?

1 Elena plays chess, doesn't she?

2 Joe goes to my school, doesn't he?

3 You play the guitar, don't you?

4 You can swim, can't you?

5 They've got a new car, haven't they?

6 We have Maths tomorrow, don't we?

B **2.17** Listen again and repeat with the same intonation.

Obrázek 5 (Učebnice Your Space 4)

Vysvětlivky k následující tabulce:

a) Je zohledněno

b) Není zohledněno

Mělo by být rozvíjeno:	Výskyt v učebnici:
Slovní přízvuk	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
Větný přízvuk	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
Intonace	Ano – Intuitivně-imitačním přístupem. (Konkrétně na příkladu klesavé vs. stoupavé intonace)
Vázání	Ne.

Tabulka 4 (Porovnání požadovaných kritérií s obsahem učebnic Your Space 1-4; Suprasegmentální rovina)

1. 1. 3. Shrnutí:

V této učebnicové řadě se vyskytuje celkem **20** cvičení cílených na procvičování segmentální roviny a **8** cvičení, která rozvíjejí suprasegmentální rovinu. Výuka je ve všech učebnicích založena především na **intuitivně-imitačním přístupu**. Všechna cvičení jsou vždy založena na poslechu a ve všech cvičeních jsou současně rozvíjeny jak dovednosti **receptivní**, tak **produktivní**.

1. 2. Učebnicová řada „English Plus 1 – 2“

V této učebnicové řadě se budeme zabývat pouze učebnicemi 1 a 2, které jsou vyhrazeny pro úroveň A1-A2 podle SERR. Autory této učebnice jsou pouze zahraniční autoři, B. Wetz a D. Pye. Během učebnice se také vyskytují menší bloky, vyznačené výhradě pro výuku a procvičování výslovnosti, tentokrát s názvem „*PRONUNCIATION*“.

1. 2. 1. Segmentální rovina

Hlásky	Zadání cvičení:	Rozvíjení dovedností (Recepce a produkce)	Počet cvičení
Učebnice English Plus 1			
Redukce - [ə] (viz obrázek č. 6)	Poslouchej a opakuj adjektiva v komparativu např.: 'cleaner', 'safer'.	Receptivní – rozpoznání fonému v mluvené řeči. + Redukce nepřízvučné slabiky . Produktivní – Mluvená produkce: Seznámení s redukcí nepřízvučné slabiky)	1

Výslovnost gramatické koncovky '-es'.	Poslouchej a opakuj slovesa ve 3. osobě j. čísla (např.: 'relaxes') Urči, u kterého ze sloves uslyšíš na konci [ɪz].	Receptivní – rozpoznání alomorfu v mluvené řeči. Produktivní - Mluvená produkce: procvičování výslovnosti gramatické koncovky a trénink výslovnosti přízvučného konsonantu na konci slov (problematika, která v češtině neexistuje) - Asimilace znělosti – bez vysvětlení příčiny vzniku.	1
Výslovnost gramatické koncovky '-ed'.	1) Poslouchej a opakuj slovesa v minulém čase (např.: 'watched', 'played', 'started'). 2) Urči, které hlásky stojí před koncovkou 'ed' v případě, že její výslovnost bude [ɪd].	Receptivní – rozlišování alomorfů v mluvené řeči. Produktivní – Mluvená produkce: procvičování problematického výslovnostního jevu asimilace znělosti – Znělé souhlásky v koncové pozici slov. Asimilace znělosti – s vysvětlením příčiny vzniku (pravidla).	2
Učebnice English Plus 2			
Němé hlásky: němé 't' ve slovese mustn't	Poslouchej věty obsahující sloveso 'must' a 'mustn't'. Poslouchej znovu a opakuj.	Receptivní – rozpoznání němé hlásky v mluvené řeči. Produktivní – Mluvená produkce: procvičování problematického výslovnostního jevu (němá hlásky). Rozvíjení vztahu mezi mluvenou a psanou formou jazyka.	1

Tabulka 5 (Souhrn všech probíraných jevů segmentální roviny v učebnicích English Plus 1-2)

<p>1.18 PRONUNCIATION: /ə/ sound in comparatives Listen and repeat the examples.</p> <p>1 cleaner 2 safer 3 It's nicer than New York. 4 I think Gino's is cheaper than Luigi's.</p>	<p>2.17 PRONUNCIATION: -ed endings Listen and repeat the words. Which letters come before the -ed ending in list 3?</p> <p>1 /t/ practised, watched 2 /d/ travelled, played 3 /ɪd/ started, decided</p>	<p>2.08 PRONUNCIATION /n/ in must, and silent t in mustn't Listen to the sentences. Then listen again and repeat.</p> <p>1 You mustn't make a fire. 2 You must stay here. 3 You mustn't wear shorts. 4 You must be quiet.</p>
---	---	---

Obrázek 6 (English Plus 1)

Obrázek 7 (English Plus 1)

Obrázek 8 (English Plus 2)

Vysvětlivky k následující tabulce:

a) Je rozvíjeno

b) Není rozvíjeno

		Mělo by být rozvíjeno:	Výskyt v učebnici:
Jednotlivé hlásky		[ə]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
		[ɜ:]	Ne.
		[æ]	Ne.
		[θ]	Ne.
		[ð]	Ne.
		[ŋ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
		Postalveolární [r]	Ne.
		Obouretné [w]	Ne.
Asimilace znělosti:	Na úrovni jednotlivých fonémů		Ne.
	Výslovnost gramatických koneček '-s' a '-ed'	[s], [z], [ɪz]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Bez vysvětlení pravidla)
		[t], [d], [ɪd]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (S odkazem na pravidlo)
Aspirace		[p], [t], [k]	Ne.
Němé hlásky		't' - ve slovese 'mustn't'	Ano. Intuitivně-imitačním přístupem.
Redukce:		[ə], [əʊ], [i]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. [ə], [i] - při výslovnosti nepřízvučné slabiky slov (redukce).

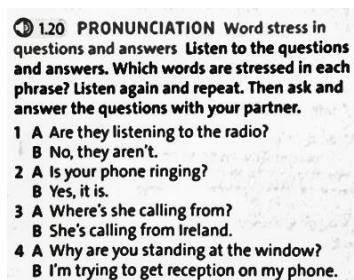
Tabulka 6 (Porovnání kritérií s obsahem učebnice English Plus 1-2; Segmentální rovina)

1. 2. 2. Suprasegmentální rovina

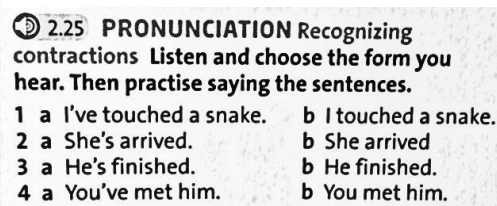
Vyučované jevy	Zadání cvičení:	Rozvíjení schopností (Recepce a produkce)	Počet cvičení
Učebnice English Plus 1			

Větný přízvuk v otázkách	Poslouchej a opakuj otázky. Podtrhni slova, na které je kladen přízvuk	Receptivní – analýza mluvené řeči a slov, na které je dán důraz. Produktivní – Mluvená produkce: imitace souvislého mluveného projevu.	1
Učebnice English Plus 2			
Větný přízvuk v otázkách a odpovědích. + foném [ŋ] (viz obrázek č. 9)	Poslouchej a opakuj otázky a odpovědi. Podtrhni slova, na které je kladen přízvuk.	Receptivní – analýza mluvené řeči a slov, na které je dán důraz. Produktivní – Mluvená produkce: imitace souvislého mluveného projevu. + výslovnost [ŋ]- např. ve slovech: 'ringing', 'calling')	1
Počet slabik ve slovech + Redukce - [ə]	Poslouchej a opakuj adjektiva (např. 'ambitious', 'strong', 'famous'). Spočítej, kolik slabik uvedená adjektiva v mluvené podobě osahují.	Receptivní – poslech jako podklad pro imitaci a rozlišení prvků souvislé mluvené řeči (přízvučných slabik). Mluvená produkce: imitace souvislého mluveného projevu a redukce nepřízvučné slabiky fonémem [ə] .	1
Rozpoznání stažených tvarů pomocného slovesa – 'have' Redukce – [ə], [i] (viz obrázek č. 10)	Poslouchej a urči, jakou formu ve větách uslyšíš (staženou nebo nestaženou). Poté věty přečti.	Receptivní – Mluvená produkce: opakování a imitace souvislého mluveného projevu a redukce . + Redukce nepřízvučné slabiky fonémy [ə] a [i] .	1

Tabulka 7 (Souhrn všech probíraných jevů suprasegmentální roviny v učebnicích English Plus 1-2)

Obrázek 9 (English Plus 2)

Obrázek 10 (English Plus 2)

Vysvětlivky k následující tabulce:

- a) Je rozvíjeno
- b) Není rozvíjeno

Mělo by být rozvíjeno:	Výskyt v učebnici:
Slovní přízvuk	Ne.
Větný přízvuk	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Zde konkrétně v otázkách a odpovědích).
Intonace	Ne.
Vázání	Ne.

Tabulka 8 (Porovnání kritérií s obsahem učebnic English Plus 1-2; Suprasegmentální rovina)

1. 2. 3. Shrnutí:

V učebnicích pro 2. stupeň ZŠ této řady se vyskytuje v průběhu celkem **10** cvičení cílených pro výuku segmentální roviny, ale ze souhrnného přehledu vyskytujících se jevů můžeme vidět, že náplň učiva v rovině hlásek je pro naše účely nedostačující. Co se týká procvičování výslovnosti suprasegmentální roviny, tak v učebnicích English Plus 1-2 se vyskytuje celkem **6** cvičení, z nichž jsou pouze 4 primárně užitečná pro české žáky.

Při procvičování obou rovin je přístupováno vždy **intuitivně-imitačním přístupem**. Žáci si ve všech cvičeních rozvíjí jak schopnosti **receptivní**, tak schopnosti **produktivní**. Jsou zde tedy užity vždy vhodné přístupy a metody výuky výslovnosti pro žáky 2. stupně ZŠ.

1. 3. Učebnicová řada „Project 1 – 3“

V této učebnicové řadě jsou cvičení pro výuku výslovnosti situovány nejpřehledněji ze všech učebnicových řad. Výslovnosti není věnována pozornost průběžně, ale, je jí věnován vlastní prostor na jedné dvoustraně v konečné části. Tento oddíl se jmenuje „PRONUNCIATION“, a obsahuje stejný počet cvičení, jako je celkový počet lekcí učebnic, tedy vždy celkem šest. Autorem této učebnicové řady je pouze jeden, zahraniční, autor, a tím je T. Hutchinson.

1. 3. 1. Segmentální rovina

Hlásky	Zadání cvičení:	Rozvíjení dovedností (Recepce a produkce)	Počet cvičení
Učebnice Project 1			
Foném: [ə] + Redukce - [ə]	a) Poslouchej a opakuj substantiva (např. 'father' 'woman', 'America'). b) Vyhledání fonému ve slovech na podkladu hry. (viz obrázek č. 11). c) Poslouchej a opakuj slova, která obsahují sufixy 'or' a 'er' (např.: 'sailor', 'soldier') Podívej se na slova ještě jednou, a urči, jak vyslovujeme druhou slabiku slov. (Poukázání na redukci nepřízvučné slabiky) d) Jak rychle přečteš tento jazykolam? ('Granddad, father, uncle, brother. Grandma, sister, aunt and mother.')	Receptivní – Rozlišení fonému v mluvené řeči. Poslech dále slouží jako předloha k imitaci. Produktivní – Mluvená produkce: Seznámení s redukci nepřízvučné slabiky). (Procvičení výslovnosti známého fonému s jinou jazykovou funkcí, než ve které ho znají z mateřského jazyka - [ə]).	4
Učebnice Project 2			
Fonémy: [θ] a [ð] +	a) Poslouchej slova a zařaď je do 2 sloupců podle toho, který foném obsahují (např.: 'birthday', 'thirty', 'maths',	Receptivní – rozpoznání fonémů v mluvené řeči. Produktivní – Mluvená produkce: rozvíjení výslovnosti	3

<p>[ɜ:], [æ], [eə]</p> <p>+</p> <p>Redukce - [ə]</p>	<p>'there').</p> <p>b) Poslouchej znovu, a pokud uslyšíš foném [θ], postav se.</p> <p>c) Opakuj větu obsahující střídavě tyto fonémy.</p>	<p>fonémů vyskytujících se v cílovém jazyce.</p> <p>+ Redukce nepřízvučné slabiky fonémem [ə] (např. ve slovech 'father', 'brother').</p>	
<p>Výslovnost gramatické koncovky '-es'.</p> <p>[ɪz]</p>	<p>a) Poslouchej a urči, ve kterém slovese (ve 3. os. j. čísla) se koncovka 'es' vyslovuje jako [ɪz] (např. 'watches', 'catches'). Poslouchej, zkontroluj a zopakuj.</p> <p>b) Ve kterých případech píšeme [ɪz]? (Žáci mají na pravidlo přijít sami – induktivní metodou).</p>	<p>Receptivní – rozpoznání alomorfů v mluvené řeči. Produktivní – Mluvená produkce: procvičení problematického výslovnostního jevu asimilace znělosti – Znělé souhlásky v koncové pozici slov.</p> <p>Asimilace znělosti – s náznakem na příčinu vzniku asimilace.</p>	2
<p>Výslovnost gramatické koncovky '-ed'</p> <p>[ɪd]</p>	<p>Urči, u kterého ze sloves v minulém čase se koncovka '-ed' vyslovuje jako [ɪd] (např. 'started'). Všechny je najdi a vypiš do předpřipravené kolonky.</p> <p>Poté slova poslechni, zkontroluj a zopakuj.</p>	<p>Produktivní – a) Rozvíjení psané podoby jazyka. b) Mluvená produkce: Procvičení výslovnosti alomorfů pro gramatickou koncovku 'ed' (asimilace znělosti). Receptivní – Podklad pro imitaci a pro opravu.</p>	1
<p>Foném</p> <p>[r]</p>	<p>a) Poslouchej a opakuj slova obsahující tento foném (např.: 'read', 'run', 'room').</p> <p>b) Poslouchej a opakuj jazykolam: 'The strange red rabbit ran round and round the room.').</p>	<p>Receptivní – rozpoznání fonému v mluvené řeči. + Nahrávka jako podklad pro imitaci jazykolamu. Produktivní – Mluvená produkce: Rozvíjení výslovnosti postalveolárního [r]. Nejprve v kontextu slov a poté vět.</p>	2
Učebnice Project 3			
<p>Fonémy pro</p> <p>Dlouhé samohlásky mimo jiné také foném</p>	<p>a) Poslouchej a opakuj slova obsahující uvedené fonémy (např.: 'bird').</p> <p>b) Přečti slova (např. ('heard')). Uveď k uvedeným slovům fonémy pro dlouhé samohlásky, které se v nich vyskytují.</p>	<p>Receptivní – rozpoznání fonémů v mluvené řeči.</p> <p>Produktivní – a) Mluvená produkce: Procvičení výslovnosti fonémů. b) Osvojení psaní fonetických znaků; uvedení mezinárodní</p>	3

[ɜ:]	c) Poslouchej slova. Které slovo ze dvou sloupců slyšíš? (Obsahuje krátkou, nebo dlouhou samohlásku?)	transkripce užívané pro krátké a dlouhé samohlásky.	
<p>Vztah mezi grafickou a mluvenou podobou jazyka. Fonetický přepis pro všechny</p> <p>Souhlásky, mimo jiné:</p> <p>[θ],[ð],[ŋ]</p>	<p>a) Poslechni nahrávku a podtrhni fonetický symbol pro foném, který uslyšíš.</p> <p>(Představení fonetického přepisu pro konsonanty, které se zapisují speciálními symboly.)</p> <p>b) Přepiš slova, která jsou uvedena ve fonetickém přepisu, do běžné grafické podoby.</p> <p>c) Poslechni, zkontroluj a zopakuj.</p> <p>(viz obrázek č. 12)</p>	<p>Receptivní – rozpoznání fonémů v mluvené řeči. Poslech slouží jako předloha pro imitaci a kontrolu samostatné psané produkce.</p> <p>Produktivní –</p> <p>a) Mluvená produkce: Procvičení výslovnosti uvedených fonémů.</p> <p>b) Osvojení psaní fonetických znaků; uvedení mezinárodní transkripce užívané pro souhlásky, které se v mluvené řeči vyskytují pouze v cílovém jazyce. (v nezjednodušené transkripci).</p> <p>Procvičení psaní již naučených fonetických symbolů. + Při výslovnosti slova 'sing' obsahující foném [ŋ] výuka němých hlásek (zde konkrétně hlásky 'g').</p>	2
<p>Němé hlásky. Zde konkrétně:</p> <p>'b' 'r' 'g' 'i'</p> <p>'w' 'l' 'h' 'e'</p> <p>+</p> <p>Redukce - [ə]</p>	<p>a) S pomocí fonetického přepisu slov urči, která hlásky je v nich němá (např.: 'lamb', 'under', 'two', 'walk', 'when', 'friend', 'plague').</p> <p>b) Přepiš slova zapsaná ve fonetickém přepisu do běžné grafické podoby. Všechna slova obsahují němou hlásku (např.: [hu:], [bɪld] [pɑ:k]).</p> <p>c) Poslechni, zkontroluj a zopakuj.</p>	<p>Produktivní –</p> <p>a) Psaní: Zápis slov z fonetického přepisu (nezjednodušená transkripce) do běžné grafické podoby.</p> <p>b) Mluvená produkce: Procvičení problematického výslovnostního jevu (němé hlásky).</p> <p>Receptivní – rozpoznání němých hlásek v mluvené řeči a imitace nahrávky.</p> <p>Redukce - [ə] (upozornění na redukci fonetickým přepisem slov, např.: ['letə])</p>	2
<p>Znělé a neznělé souhlásky</p>	<p>a) Poslouchej a opakuj.</p> <p>b) Poslouchej. Pokud uslyšíš slovo obsahující znělou souhlásku, tleskni.</p>	<p>Receptivní – rozpoznání znělých a neznělých fonémů pro konsonanty v mluvené řeči</p> <p>- Nejprve v počáteční pozici slov</p> <p>- Poté v koncové pozici - nás zajímá především výslovnost</p>	2

<p>Asimilace</p> <p>[b] a [p] [d] a [t] [g] a [k] [v] a [f]</p>	<p>(viz obrázek č. 13)</p>	<p>znělých souhlásek v koncové pozici, protože se jedná o jev, který kvůli asimilaci znělosti v češtině neexistuje.</p> <p>Produktivní - Mluvená produkce: imitace výslovnosti fonémů. (Všechny uvedené fonémy pro znělé konsonanty jsou dány do opozice se svým neznělým protějškem).</p>	
--	----------------------------	---	--

Tabulka 9 (Souhrn všech probíraných jevů segmentální roviny v učebnicích Project 1-3)

2 Can you find your way across the river? You can only step on stones with the /ə/ sound in the last syllable.

a 4.8 Some consonant sounds have special phonetic symbols. Listen and underline the sound in the word. Then listen again and repeat.

2 Voiced and unvoiced consonants

a 4.11 Listen and repeat.

Voiced		Unvoiced	
/b/	bull	/p/	pull
/g/	game	/k/	came
/d/	do	/t/	two
/v/	view	/f/	few

b 4.12 Listen. If you hear the word with the voiced consonant, clap your hands.

1 bull	pull	5 do	two
2 cub	cup	6 bad	bat
3 game	came	7 view	few
4 bag	back	8 of	off

Obrázek 11 (Učebnice Project 1) Obrázek 12 (Učebnice Project 3) Obrázek 13 (Učebnice Project 3)

Vysvětlivky k následující tabulce:

- a) Je rozvíjeno
b) Není rozvíjeno

	Mělo by být rozvíjeno:	Výskyt v učebnici:
Jednotlivé hlásky	[ə] [ɜ:]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. Při výuce fonémů pro krátké a dlouhé samohlásky. Současně je zde rozvíjen také jejich fonetický přepis.
	[æ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. Současně je zde rozvíjen také fonetický přepis této hlásky.
	[θ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
	[ð]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
	[ŋ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.

		Postalveolární [r]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Samostatně + v říkance)
		Obouretné [w]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
Asimilace znělosti:	Na úrovni jednotlivých fonémů	[v] → [f] [b] → [p] [d] → [t] [g] → [k]	Ano. - Intuitivně-imitačním přístupem. Při výuce znělých a neznělých souhlásek. (např. ve slovech 'of' vs. 'off') (viz obrázek č. 13)
	Výslovnost gramatických koncovek '-s' a '-ed'	[s], [z], [ɪz]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Vysvětlení pravidla indukivní metodou)
		[t], [d], [ɪd]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Vysvětlení pravidla indukivní metodou)
Aspirace		[p], [t], [k]	Ano. - Intuitivně-imitačním přístupem. Při poslechu rodilého mluvčího – (znělých a neznělých souhlásek v počáteční pozici slov). (viz obrázek č. 13)
Němé hlásky		'b' 'r' 'g' 'i' 'w' 'l' 'h' 'e'	Analyticko-lingvistickým přístupem.
Redukce:		[ə], [əʊ], [ɪ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. [ə] - např. při výslovnosti slov 'father' 'brother', 'better'

Tabulka 10 (Porovnání kritérií s obsahem učebnice Project 1-3; Segmentální rovina)

1. 3. 2. Suprasegmentální rovina

Hlásky	Zadání cvičení:	Rozvíjení dovedností (Recepce a produkce)	Počet cvičení
Učebnice Project 1			
Větný přízvuk v říkance.	Poslouchej a imituj přízvuk v říkance. Na které slovo ve větě je dán přízvuk?	Receptivní – rozpoznání přízvukných slabik v mluvené řeči a rytmu. Produktivní – Mluvená produkce: imitace slovního přízvuku.	1

Tabulka 11 (Souhrn všech probíraných jevů suprasegmentální roviny v učebnicích Project 1-3)

Vysvětlivky k následující tabulce:

a) Je rozvíjeno

b) Není rozvíjeno

Mělo by být rozvíjeno:	Výskyt v učebnici:
Slovní přízvuk	Ne.
Větný přízvuk	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem.
Intonace	Ne.
Vázání	Ne.

Tabulka 12 (Porovnání kritérií s obsahem učebnic English Plus 1-2; Suprasegmentální rovina)

1. 3. 3. Shrnutí:

Co se týká celkové náplně učiva této učebnicové řady, nachází se zde celkem 46 cvičení, která se cíleně věnují výuce výslovnosti, z nichž se pouze ve 2 cvičeních jedná o cílenou výuku suprasegmentálních jevů. Segmentální rovina vyhovuje požadavkům náplně učiva pro české žáky, nicméně náplň učiva, týkající se roviny suprasegmentální, je v učebnicích této řady pro české žáky nedostačující.

1. 4. Učebnicová řada „Angličtina pro 6. – 9. ročník“

V této části se budeme věnovat pouze učebnicím pro 6., 7., 8. a 9. ročník, které jsou vyhrazeny pro úroveň A2. V učebnicích 3, 4, a 5 této učebnicové řady, které jsou určeny pro první stupeň ZŠ, jako jediné obsahují v zadní části učebnic sekci, která se věnuje výhradně výslovnosti, a v učebnicích pro druhý stupeň již nevyskytuje. Oddíly věnované výhradně výslovnosti v této učebnicové řadě nejsou nijak pojmenované. Autorkou této učebnicové řady je Češka, M. Zahálková.

[ɪz]		jevu z nahrávky: asimilace znělosti – bez vysvětlení příčiny vzniku asimilace.	
Učebnice Angličtina pro 7. ročník			
Seznámení s fonémy: [æ], [ŋ], [w]	Poslouchej, zazpívej a nauč se písničku. (S fonetickým přepisem prvního verše). (viz obrázek č. 17)	Receptivní – poslech písňě z nahrávky. Produktivní – Mluvená produkce: zopakování / imitace písňě.	1
Angličtina pro 8. ročník			
Rozvíjení vztahu mezi grafickou a mluvenou podobou jazyka. Seznámení s fonetickým přepisem slov (zjednodušená transkripce).	Poslouchej, zazpívej a nauč se americkou hymnu. (S fonetickým přepisem slov).	Receptivní – imitace písňě na podkladu nahrávky. Produktivní – Mluvená produkce: zopakování / imitace slov z písňě.	1

Tabulka 13 (Souhrn všech probíraných jevů segmentální roviny v učebnicích Angličtina pro 6. - 9. ročník)

6 PRACTISE READING.			
/tə/	sister • sweater • daughter • skater	/c/	bear • wearing • pear • sweater • weather
/ðə/	weather • brother • mother • father	/i:/	tea • beach • seaside • peach • teacher

Obrázek 14 (Učebnice Angličtina pro 6. ročník)

6 PRACTISE READING THE ENDINGS.			
washes /ɪz/	washed /ɪ/	used /ɪd/	ended /ɪd/
watches	watched	turned	needed - po /ɪ a /ɪ/
catches	looked	played	wanted
teaches	walked	cried	skated
mixes	stopped	rained	started

Obrázek 15 (Učebnice Angličtina pro 6. ročník)

4 PRACTISE YOUR PRONUNCIATION.								
/θ/	month	thread			/ð/	then	than	this
	birth	throw	wreath	wreaths		them	that	these
	fifth	three	/ri:θ/	/ri:ðz/		their	they	those

Obrázek 16 (Učebnice Angličtina pro 7. ročník)

Should auld acquaintance be forgot, /ʃʊd o:ld ə'kwɛɪntəns bi: fə'gɒt/ And never brought to mind? Should auld acquaintance be forgot, And days of auld lang syne?	For auld lang syne, my dear, /fɔ:ld læŋ saɪn/ For auld lang syne, We'll take a cup of kindness yet, For auld lang syne.
--	---

Obrázek 17 (Učebnice Angličtina pro 7. ročník)

Vysvětlivky k následující tabulce:

a) Je rozvíjeno

b) Není rozvíjeno

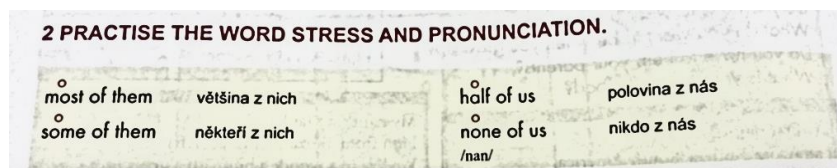
		Mělo by být rozvíjeno:	Výskyt v učebnici:
Jednotlivé hlásky		[ə] [ɜ:]	Ano. – Analyticko-lingvistickým přístupem (Bez podkladu nahrávky; pouze ve fonetickém přepisu užitě slovní zásoby).
		[æ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (+ Na podkladu fonetické transkripce).
		[θ]	Ano. – Analyticko-lingvistickým přístupem. (Na podkladu fonetické transkripce).
		[ð]	Ano. – Analyticko-lingvistickým přístupem. (Na podkladu fonetické transkripce).
		[ŋ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Na nahrávce + na podkladu fonetické transkripce).
		Postalveolární [r]	Ne.
		Obouretné [w]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. Imitace písně. (+ Na podkladu fonetické transkripce).
Asimilace znělosti:	Na úrovni jednotlivých fonémů		
	Výslovnost gramatických koncovek '-s' a '-ed'	[s], [z], [ɪz]	Ano. - Analyticko-lingvistickým přístupem. (Bez fonetické transkripce a bez poslechu.) Bez vysvětlení příčiny vzniku asimilace.
		[t], [d], [ɪd]	Ano. – Analyticko-lingvistickým přístupem. (Bez fonetické transkripce a bez poslechu.) S vysvětlením pravidla.
Aspirace		[p], [t], [k]	Ne.
Němé hlásky			Ne.
Redukce		[ə], [əʊ], [i]	Ano. – Analyticko-lingvistickým přístupem. [ə] - např. při výslovnosti slov 'weather', 'sister'.

Tabulka 14 (Porovnání kritérií s obsahem učebnice Angličtina pro 6. - 9. ročník; Segmentální rovina)

1. 4. 2. Suprasegmentální rovina

Hlásky	Zadání cvičení:	Rozvíjení dovedností (Recepce a produkce)	Počet cvičení
Učebnice Angličtina pro 6. ročník			
Slovní přízvuk (viz obrázek č. 18)	Procvičuj slovní přízvuk a výslovnost.	Produktivní – Mluvená produkce. Bez podkladu nahrávky, bez imitace.	1

Tabulka 15 (Souhrn všech probíraných jevů suprasegmentální roviny v učebnicích Angličtina pro 6. - 9. ročník)

Obrázek 18 (Učebnice Angličtina pro 6. ročník)

Vysvětlivky k následující tabulce:

a) Je rozvíjeno

b) Není rozvíjeno

Mělo by být rozvíjeno:	Výskyt v učebnici:
Slovní přízvuk	Ano. – Analyticko-lingvistickým přístupem. (Bez imitace nahrávky).
Větný přízvuk	Ne.
Intonace	Ne.
Vázání	Ne.

Tabulka 16 (Porovnání kritérií s obsahem učebnic Angličtina pro 6. - 9. ročník; Suprasegmentální rovina)

1. 4. 3. Shrnutí:

V této učebnicové řadě se vyskytuje celkem **6** cvičení cíleně zaměřených na výuku výslovnosti, a z toho se jedno se zaměřuje na jevy roviny suprasegmentální. Průběžně můžeme v učebnici najít velké množství písní a jazykolamů, které jsou založeny na poslechu. Ze souhrnné analýzy cvičení můžeme vidět, že výuka v rovině segmentální je obsahově téměř naplněna, ale u většiny cvičení jsou zde užity nevhodné přístupy k výuce žáků 2. stupně ZŠ, jelikož je zde procvičována **pouze mluvená produkce**, nikoli

schopnosti recepcce a imitace, které jsou při osvojování výslovnosti nejdůležitější. Konkrétní fonémy nejsou ve většině případů vyučovány na podkladu poslechu, ale pouze **na čtení textů/slov**. Jediný doprovodný materiál pro výuku konkrétních fonémů můžeme nalézt při výuce gramatické koncovky /'s/ pro vyjádření přivlastňovacího pádu a při poslechu písní. Při rozvíjení suprasegmentální roviny se nenachází procvičování, které by bylo založeno na poslechu. Cvičení je opět založeno pouze na čtení psaného textu s vyznačeným přízvukem nad slovy. Je zde tedy procvičována **produkce**, bez recepcce.

1. 5. Učebnicová řada „Way To Win 6 – 9“

V této učebnicové řadě se budeme zabývat učebnicemi 6, 7, 8 a 9, které jsou vyhrazeny pro úroveň A1-A2. Každý oddíl, věnovaný výhradně výslovnosti, je pojmenovaný jako „SOUNDS“ a je tedy snadno k nalezení. Co se dále týká orientační stránky, strany těchto učebnic jsou vždy rozděleny na hlavní část a lištu, která žákům poskytuje dodatkové informace k probírané problematice či tématu celé lekce. V liště můžeme často nalézt malou pomůcku v podobě zopakování pravidla výslovnosti nebo nějakou zajímavost týkající se tématu celé lekce, která je, pokud je potřeba, doplněna o fonetický přepis výslovnosti. Autorky této učebnicové řady jsou českého původu, a jsou jimi L. Betáková a K. Dvořáková.

1. 5. 1. Segmentální rovina

Hlásky	Zadání cvičení:	Rozvíjení dovedností (Recepcce a produkce)	Počet cvičení
Učebnice Way To Win 6			

<p>Asimilace znělosti</p> <p>-</p> <p>[s], [z]</p>	<p>a) Poslouchej a opakuj množné číslo uvedených substantiv (např. <i>'rubbers', 'desks'</i>).</p> <p>b) Utvoř 2 sloupce podle toho, který foném se bude v koncové pozici slov vyskytovat ([s], [z]).</p> <p>c) Přečti říkanky.</p>	<p>Receptivní – rozpoznání fonémů v mluvené řeči. Poslech dále jako podklad pro imitaci.</p> <p>Produktivní – rozvíjení výslovnosti fonémů. Uvedení do problematiky asimilace znělosti – Znělé a neznělé konsonanty v koncové pozici slov</p> <p>+ Následuje vysvětlení příčiny vzniku asimilace a pravidla, podle kterého se řídí výslovnost koncového '-s'.</p> <p>(viz obrázek č. 19+22)</p>	<p>3</p>
<p>[æ], [e], [ə]</p> <p>+</p> <p>Redukce - [ə]</p>	<p>a) Poslouchej a opakuj slova obsahující tyto fonémy (např.: <i>'mother', 'problem'</i>).</p> <p>b) Zařaď další skupinu slov do 4 sloupců podle toho, který foném obsahují. (např.: <i>'hamster', 'brother'</i>).</p>	<p>Receptivní – rozpoznání fonémů (slov) v mluvené řeči. Poslech slouží jako podklad pro imitaci. Produktivní – a) Mluvená produkce: trénink výslovnosti fonémů a redukce nepřízvučných slabik pomocí fonému [ə].</p> <p>b) Psaná produkce: rozvíjení vztahu mezi mluvenou a psanou podobou slov.</p>	<p>2</p>
<p>Výslovnost gramatické koncovky:</p> <p>'-es':</p> <p>[s], [z], [ɪz]</p>	<p>Poslouchej substantiva v množném čísle, a zařaď je do 3 sloupců podle toho, který foném v koncové pozici uslyšíš (např. <i>'finishes', 'collects'</i>).</p>	<p>Receptivní – rozpoznání fonémů v mluvené řeči.</p> <p>Zopakování asimilace znělosti v kontextu sloves ve 3. os. j. čísla. + vysvětlení pravidla (viz obrázek č. 21)</p>	<p>1</p>
<p>Němé hlásky:</p> <p>'r' a 'g'</p> <p>+ Redukce [ə]</p> <p>+ Poslech fonémů:</p> <p>[ɜ:], [ə], [ŋ]</p>	<p>a) Poslouchej a zařaď slova obsahující foném [ɜ:] do 2 sloupců podle toho, jestli je ve slovech slyšet, či nikoli (<i>'board', 'boring'</i>).</p> <p>Např. ve slovech:</p> <p>[ɜ:] <i>'nurse', 'German'</i></p> <p>[ə] <i>'their', 'partner'</i></p> <p>[ŋ] <i>'wearing', 'boring'</i></p>	<p>Receptivní – rozpoznání němých hlásek a redukce nepřízvučných slabik - [ə] (např. ve slově <i>'German'</i>)</p> <p>(viz obrázek č. 23)</p>	<p>1</p>

[t], [d], [ɪd]	Poslouchej a vyplň do 3 sloupců slovesa v minulém čase podle toho, který foném uslyšíš (např. 'acted', 'washed', 'needed').	Receptivní – rozpoznání alomorfů pro gramatickou koncovku 'ed' v mluvené řeči. Výuka asimilace znělosti (koncových konsonantů).	1
[f], [v], [w]	a) Poslouchej a oprav počáteční písmena uvedených slov (např.: 'nalls', 'nillage', 'nhat'). Zopakuj tato slova.	Receptivní – rozpoznání fonémů v mluvené řeči. Produktivní – a) Mluvená produkce: výslovnost obouretného [w]; (procvičováno současně s těmi fonémy, se kterými je čeští žáci v mluvené řeči zaměňují). b) Psaná produkce: Rozvíjení vztahu mezi psanou a mluvenou podobou angličtiny.	1
Učebnice Way To Win 7			
[t], [d]	Poslouchej následující slova. Je posledním písmenem slov grafém 't', nebo 'd'? (např. 'packe_', 'brea_', 'fron_'). Napiš slova do sešitu se správným grafémem v koncové pozici.	Receptivní – rozpoznání fonémů v mluvené řeči. Produktivní – psaní: rozvíjení vztahu mezi psanou a mluvenou podobou slov. Zopakování problematiky asimilace znělosti – Znělé a neznělé konsonanty v koncové pozici slov v angličtině.	1
Znělé vs. neznělé konsonanty v koncové pozici slov Asimilace + Němé hlásky: koncové 'e'	Poslouchej slova na nahrávce (např. slova 'slap', 'rib', 'bag', 'late', 'ride', 'cute'). Který foném slyšíš v koncové pozici slov? Zvedni něco modrého v levé ruce, pokud ve slovech uslyšíš fonémy z prvního sloupce. Pokud uslyšíš fonémy ze sloupce druhého, zvedni v pravé ruce něco červeného.	Receptivní – rozpoznání znělých a neznělých souhlásek v koncové pozici slov. Dále zde najdeme také slova pro procvičování němé hlásky – konkrétně koncového 'e' (např. ve slovech: 'late', 'ride', 'cute'). (viz obrázek č. 24)	1

Tabulka 17 (Souhrn všech probíraných jevů segmentální roviny v učebnicích Way To Win 6-9)

LOOK BACK

Pozor na výslovnost!
 one bag – two bags [z]
 one bus – two buses [ɪz]
 one cup – two cups [s]

Jak se tvoří množné číslo u podstatných jmen?

Množné číslo podstatných jmen		Jednotné číslo	Množné číslo
Množné číslo podstatných jmen vytvoříme přidáním koncovky -s.		a left-tip [-p]	two left-tips [-ps]
Ssss ...		a cassette [-t]	two cassettes [-ts]
Zzz ...		a book [-k]	two books [-ks]
		a bag [-g]	two bags [-gz]
		a girl [-l]	two girls [-ɪz]
		a boy [-ɔɪ]	two boys [-ɔɪz]
		an orange [-dʒ]	two oranges [-dʒz]
		a tortoise [-s]	two tortoises [-sɪz]

(Zjednodušený přepis výslovnosti)

U některých sloves se 3. osobu čísla jednotného musíme naučit nazpaměť:
 do + -es
 does [dəz]
 go + -es
 goes [gəʊz]
 say + -s
 says [sez]

Obrázek 19 (Way To Win 6) Obrázek 20 (Učebnice Way To Win 6) Obrázek 21 (Učebnice Way To Win 6)

Pozor na výslovnost množného čísla!
 [-s] po neznělých souhláskách (-p, -t, -k, -f, -θ) a připomíná syčení hada
 [-z] po všech samohláskách a po znělých souhláskách (-b, -d, -g, -v, -ð, -m, -n, -l) a zní jako bzuzčení včely

SOUNDS

The letter 'r'
 a All the words in the box have got the letter 'r' – but you can't always hear it. Listen to the recording and put the words in two groups.

Group A	Group B
you can't hear the 'r'	you can hear the 'r'
board	boring
careful	...
...	...

board • boring • careful • dirty
 four • garden • German • hear
 hearing • here • learn • married
 nurse • parents • partner • scarf
 story • their • wear • wearing
 we're • word • worry

Obrázek 22 (Učebnice Way to Win 6) Obrázek 23 (Učebnice Way To Win 6)

SOUNDS	1	the first five words	[p]	[b]
Listen to the words on the cassette/CD.	2	the next five words	[k]	[g]
What do you hear at the end of the words?	3	the next five words	[t]	[d]
Hold up something blue in your left hand for the 'blue' sound and something red in your right hand for the 'red' sound. (You'll hear the words twice. You won't know most of the words, but don't worry.)	4	the next five words	[f]	[v]
	5	the next five words	[s]	[z]
	6	the next five words	[θ]	[ð]
	7	the next five words	[ʃ]	[dʒ]

Obrázek 24 (Učebnice Way To Win 7)

Vysvětlivky k následující tabulce:

- a) Je zohledněno
- b) Není zohledněno

	Mělo by být rozvíjeno:	Výskyt v učebnici:
Jednotlivé hlásky	[ə]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. Při osvojování nové slovní zásoby. Současně je zde rozvíjen také jejich fonetický přepis.
	[ɜ:]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem (imitace mluvené řeči).
	[æ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem (Při výuce párových konsonantů; dán do opozice se

			svým znělým protějškem [ð]).
		[ð]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Při výuce párových konsonantů; dán do opozice se svým neznělým protějškem - [θ]).
		[ŋ]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Např. při poslechu a imitaci slova 'boring')
		Postalveolární [r]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Při výuce vázání a němých hlásek).
		Obouretné [w]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Společně s fonémem [v] se kterým ho čeští žáci nahrazují).
Asimilace znělosti:	Na úrovni jednotlivých hlásek	[z] → [s], [b] → [p], [d] → [t], [g] → [k], [dʒ] → [tʃ], [ð] → [θ], [v] → [f]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (+ vysvětlení pravidla asimilace – viz obrázek č. 22)
	Výslovnost gramatických konecovek '-s' a '-ed'	[s], [z], [ɪz]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Vysvětlení pravidla - viz obrázek č. 21)
		[t], [d], [ɪd]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. (Bez vysvětlení pravidla)
Aspirace		[p], [t], [k]	Ne.
Němé hlásky		'r' 'e' 'g'	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. Konkrétně při rozpoznání němého 'r' (viz obrázek č. 23) v mluvené řeči, dále koncevého 'e' a němého 'g' v koncevce '-ing'.
Redukce:		[ə], [əʊ], [i]	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem [ə] Konkrétně při výslovnosti slov 'hamster', 'brother'.

Tabulka 18 (Porovnání požadovaných kritérií s obsahem učebnic Way To Win 6-9; Segmentální rovina)

1. 5. 2. Suprasegmentální rovina

Vyučované jevy	Zadání cvičení:	Rozvíjení dovedností (Recepce a produkce)	Počet cvičení
Učebnice Way To Win 6			
Vázání - pomocí tzv. linking [r] (viz obrázek č. 25)	a) Poslouchej věty a s pomocí tzv. linking 'r' opakuj a spojuj slova v promluvě. b) Poslouchej věty a opakuj.	Receptivní – nejprve rozpoznání němého [r] , a poté toho, jak se s pomocí tohoto fonému spojují slova v mluvené promluvě. Produktivní – rozvíjení vázané (souvislé) mluvené řeči.	2
Imitace intonace (funkce vět) (viz obrázek č. 26)	Poslouchej nahrávku a opakuj věty.	Receptivní – analýza slyšeného projevu. Produktivní – Mluvená produkce: žáci se snaží imitovat věty se stejnou intonací.	2
Učebnice Way To Win 7			
Slovní přízvuk	a) Poslouchej a opakuj slova (např. 'ambulance', 'adventure') z nahrávky, a urči, zda se přízvuk ve slovech nachází buď na 1., 2., nebo 3. slabice. b) Poslouchej znovu, a opakuj. Zaklepej do lavice pokaždé, když uslyšíš přízvuknou slabiku. c) Poslouchej další skupinu slov. Nachází se přízvuk na 1., 2., nebo 3. slabice?	Receptivní – rozpoznání přízvukné slabiky slova v mluvené řeči (+ rozpoznání počtu slabik mluvených slov). Produktivní – Mluvená produkce: imitace slovního přízvuku.	3

Tabulka 19 (Souhrn všech probíraných jevů suprasegmentální roviny v učebnicích Way To Win 6-9)

b Listen to these sentences. Then say them.

Draw a picture and colour it.
She's wearing a red pullover and a blue skirt.
His sister is an au pair in the USA.
Our aunt lives in Chester.

c Say these sentences. Be careful with the 'r'. Then listen and check.

There are four English books on the table.
My mother and father are from Turkey.
I've got a brother and four sisters.

Obrázek 25 (Učebnice Way to Win 6)

b Listen to the recording and say the sentences.

1 Good morning, Miss Hunt.	5 Can you see the little village?	8 He's British, but she's Indian.
2 Is this your felt-tip?	6 The pencils are in the green bin.	9 Speak English, please.
3 Debbie and Nick are twins.	7 He's my new teacher.	10 She isn't twelve. She's thirteen.
4 English is great!		

Obrázek 26 (Učebnice Way to Win 6)

Vysvětlivky k následující tabulce:

a) Je zohledněno

b) Není zohledněno

Mělo by být rozvíjeno:	Výskyt v učebnici:
Slovní přízvuk	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem (Žáci mají poslouchat a opakovat slova, např.: 'ambulance')
Větný přízvuk	Ne.
Intonace	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. Žáci mají nejprve poslouchat, a poté imitovat věty – konkrétně otázky a odpovědi; zvolání (entuziasmus) apod.
Vázání	Ano. – Intuitivně-imitačním přístupem. Žáci mají nejprve poslouchat, a poté imitovat vázání s pomocí tzv. linking [r].

Tabulka 20 (Porovnání požadovaných kritérií s obsahem učebnic Way To Win 6-9; Suprasegmentální rovina)

1. 5. 3. Shrnutí

V této učebnicové řadě se vyskytuje celkem **12** cvičení týkajících se segmentální roviny, a **4** cvičení, která jsou cíleně zaměřena na výuku jevů suprasegmentálních. Nicméně pouze 2 cvičení, která procvičují jevy suprasegmentální roviny, vyhovují našim potřebám. Jako jediná učebnicová řada poskytuje detailní výklad pravidla pro spodobu znělosti (viz obrázky č. 21, 22).

1. 6. Celkové shrnutí a porovnání výskytu jednotlivých jevů v učebnicích:

1. 6. 1. Porovnání výskytu důležitých jevů obou rovin:

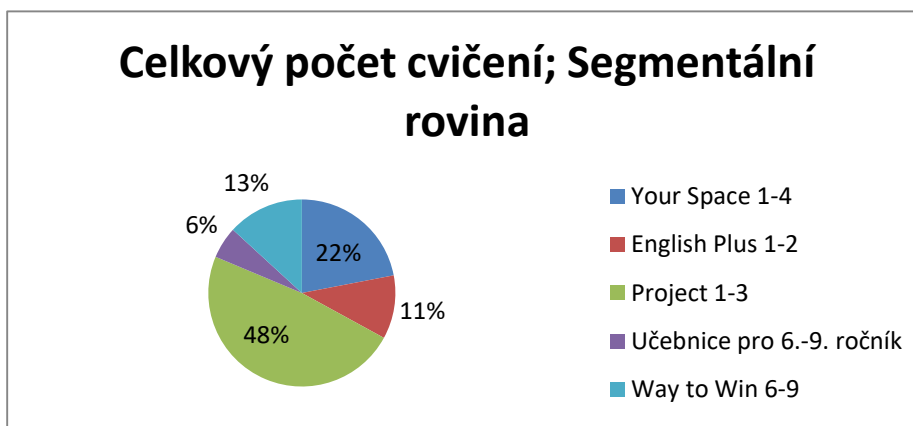
Učebnice:		Your Space	English Plus	Project	Učebnice pro 6. - 9. ročník	Way to Win	
Segmentální rovina:							
Hlásky:	[ə]	5x	4x	3x	3x	3x	
	[ɜ:]	3x	-	3x	1x	1x	
	[æ]	2x	-	5x	1x	1x	
	[θ]	2x	-	2x	1x	1x	
	[ð]	2x	-	2x	2x	1x	
	[tʃ]	1x	1x	1x	1x	1x	
	[r]	-	-	1x	-	1x	
	[w]	2x	-	-	1x	1x	
Spodoba znělosti:	Jednotlivé fonémy:	[v] → [f]	-	[v] → [f] [p] → [b] [t] → [d] [k] → [g]	-	[z] → [s] [b] → [p] [d] → [t] [g] → [k] [ð] → [θ] [v] → [f] [dʒ] → [tʃ]	
	'es', '-ed'	[s], [z], [ɪz]	2x	2x	1x	2x	3x
		[t], [d], [ɪd]	2x	2x	1x	2x	2x
Aspirace:		-	-	1x	-	-	
Němé hlásky:		'g' 'e' 'w'	't'	'b' 'w' 'g' 'r' 'l' 'i' 'e'	-	'e' 'r' 'g'	
Redukce:		[ə], [əʊ], [i]	4x	3x	3x	1x	3x

Tabulka 21 (Porovnání výskytu důležitých jevů v učebnicích; Segmentální rovina)

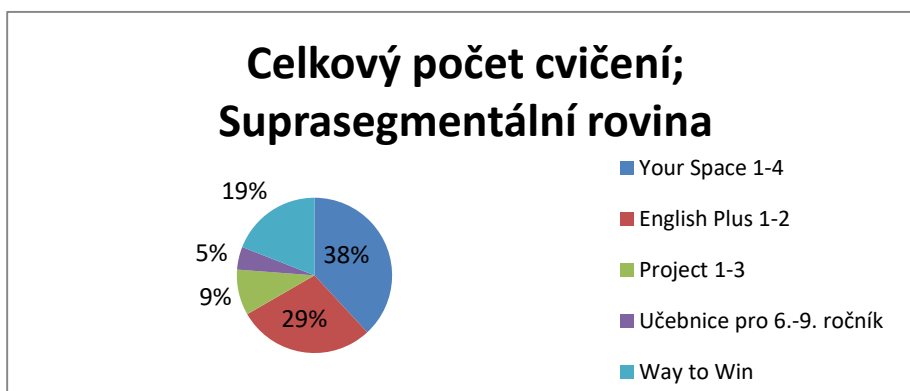
Učebnice:	Your Space	English Plus	Project	Učebnice pro 6. - 9. ročník	Way to Win
Suprasegmentální rovina:					
Slovní přízvuk	2x	-	-	1x	1x
Větný přízvuk	1x	4x	1x	-	-
Intonace	1x	-	-	-	1x
Vázání	-	-	-	-	1x

Tabulka 22 (Porovnání výskytu důležitých jevů v učebnicích; Suprasegmentální rovina)

1. 6. 2. Porovnání celkového počtu cvičení týkajících se výuky výslovnosti:

Graf 1 (Procentuální porovnání výskytu cvičení v učebnicích; Segmentální rovina)

Graf 2 (Procentuální porovnání výskytu cvičení v učebnicích; Suprasegmentální rovina)

Z výše uvedených grafů můžeme vyčíst, že nejvhodnějším učebním materiálem z hlediska naplnění požadovaného obsahu pro české žáky 2. stupně ZŠ, je učebnicová řada **Your Space 1-4**, která má v obou rovinách nevyšší zastoupení cvičení cílených pro výuku zvukové stránky jazyka.

2. Hodnocení učebnic z hlediska užití vhodných metod pro výuku výslovnosti podle SERR:

V této části se budeme zabývat tím, zda vybrané učebnicové řady užívají vhodné aktivity a metody výuky zvukové stránky jazyka, se kterými lze dosáhnout kompetencí požadovaných RVP ZV na úrovni jazykové úrovně A2 podle SERR. Souhrnný seznam vhodných metod pro výuku žáků 2. stupně ZŠ je dostupný k nahlédnutí v kapitole 8. 2. teoretické části.

V tabulce níže jsou graficky zpracovány výsledky porovnání učebnic z hlediska užití efektivních přístupů a metod. Tzn., zda učebnice k výuce zvukové stránky jazyka užívají takových metod a cílených aktivit, které studentům pomáhají k efektivnímu osvojování výslovnosti.

Vysvětlivky k následující tabulce:

Použité symboly:

✓✓✓ = na tento aspekt je kladen primární důraz

✓✓ = učebnice zohledňují tento jev pravidelně

✓ = tento aspekt je v učebnici zohledněn, ale není na něj kladen primární důraz

✗ = tento aspekt není v učebnici zohledněn

Učebnice:		Your Space	English Plus	Project	Učebnice pro 6. - 9. ročník	Way to Win
Druh cvičení:						
A	Prostým působením autentických ústních výpovědí	✓✓✓	✓✓	✓✓✓	✓✓	✓✓✓
B	Sborovou imitací učitele nebo rodilých mluvčích nahraných na kazetě ¹⁰	✓✓✓	✓✓	✓✓✓	✗	✓✓✓

¹⁰ Výhradně na úrovni cíleného tréninku jednotlivých prvků segmentálních a suprasegmentálních

D	Hlasitým čtením textového materiálu, který je foneticky zaměřen	✓✓	✓	✓✓✓	✓	✓✓
G	Uvědomělým zaměřením na fonetický výcvik: (podrobněji viz kapitola 6. 1. p. části)					
a)	Důležité fonémy a alofóny	✓✓✓	✓	✓✓✓	✓✓	✓✓
b)	Znělost/ neznělost fonémů, Aspirace	✓✓	✓✓	✓✓✓	✓	✓✓✓
c)	Slovní přízvuk	✓✓	✗	✗	✓	✓
d)	Větný přízvuk	✓	✓✓✓	✓	✗	✗
	Intonace	✓	✗	✗	✗	✓

Tabulka 23 (Zhodnocení vybraných metod výuky výslovnosti podle vhodnosti pro žáky 2. stupně ZŠ a podle SERR)

3. Hodnocení učebnic z hlediska RVP ZV:

Z hodnocení v první kapitole praktické části můžeme vidět podrobnější popis obsahu všech učebnic. Obsah učebnic je zde porovnán s kompetencemi požadovanými RVP ZV v oblasti zvukové stránky jazyka. V tabulce je graficky znázorněna míra zřetele, kterou vybrané učebnice kladou na minimální náplň učiva (dále viz podkapitola 9. 1. teoretické části).

Vysvětlivky k následující tabulce:

Použité symboly:

✓✓✓ = na tento aspekt je kladen primární důraz

✓✓ = učebnice zohledňují tento jev pravidelně

✓ = tento aspekt je v učebnici zohledněn, ale není na něj kladen primární důraz

✗ = tento aspekt není v učebnici zohledněn

Učebnice:	Your Space	English Plus	Project	Učebnice pro 6. - 9. ročník	Way to Win
Kompetence:					
Rozvíjení dostatečně srozumitelné výslovnosti a schopnosti rozlišovat sluchem prvky fonologického systému jazyka¹¹	✓✓✓	✓	✓✓✓	✓	✓✓✓
Výuka slovního a větného přízvuku	✓✓	✓✓	✓	✓	✓
Výuka intonace	✓	✗	✗	✗	✓
Ovládnání pravopisu slov osvojené slovní zásoby	✓✓✓	✓	✓✓✓	✓✓	✓✓✓

Tabulka 24 (Vybrané metody výuky výslovnosti podle vhodnosti pro žáky 2. stupně ZŠ a podle SERR)

4. Celkové zhodnocení učebnic:

Pokud porovnáme analýzu přístupů a užitých metod výuky, zjistíme, že v učebnicové řadě **Your Space**, na jejímž autorství se podíleli rodilí mluvčí a česká autorka, jsou během celé výuky rozvíjeny obě dovednosti (**recepce** i **produkce**) zároveň. Učebnice poskytují nahrávky rodilého mluvčího, a mají tedy k dispozici dostatek **autentického poslechového materiálu** ke každému cvičení. Ve všech čtyřech učebnicích výuka spočívá výhradně na **intuitivně imitačním přístupu**. Jak můžeme vyčíst z tabulek a grafů výše, náplň učiva, týkajícího se výslovnosti, tato učebnicová řada poskytuje obecně nejvíce, a co se týká požadovaných aspektů pro české žáky, jsou zde zastoupeny ve

¹¹ Týká se především primárně důležitých prvků pro české žáky (viz podkapitola 7. 2. teoretické části)

vysokém procentu. Učebnice této řady nejvíce vyhovují našim kritériím jak z hlediska obsahu, tak užitých přístupů, a jsou tedy nejvhodnějším učebním materiálem pro výuku výslovnosti českých žáků 2. stupně ZŠ

Učebnice dvou zahraničních autorů, **English Plus**, poskytuje ke každému cvičení také vždy nahrávku rodilého mluvčího, a k oběma rovinám je tedy vhodně přistupováno **intuitivně-imitačním přístupem**. Nicméně obsah učiva, který by českým žákům pomohl osvojit si zvukovou stránku jazyka na úrovni A2 podle SERR, je nedostačující, a to zejména v segmentální rovině.

V učebnicové řadě **Project** je také užitý vhodný **intuitivně-imitační přístup** a ke každému cvičení je k dispozici **nahrávka**. Tato řada obsahuje nejvyšší počet cvičení pro výuku segmentální roviny, nicméně náplň učiva roviny suprasegmentální je z hlediska obsahu nedostačující.

Učebnicová řada **Učebnice pro 6. - 9. ročník**, jejíž autorkou je Češka, poskytuje nahrávku pouze jako předlohu pro opakování a imitaci písní a říkanek. Co se týká cvičení, cílených pro výuku výslovnosti, jsou téměř vždy vyučována pouze čtením psaného textu, anebo fonetického přepisu. Je zde tedy rozvíjena **produkce bez recepce**, což, jak můžeme vidět z poznatků v teoretické části, není vhodný přístup pro osvojování zvukové stránky jazyka této věkové kategorie, jakými jsou žáci 2. stupně ZŠ.

Poslední učebnicová řada dvou českých autorek, **Way to Win**, poskytuje ke každému cvičení **nahrávku rodilého mluvčího**, která slouží jako podklad pro opakování jednotlivých zvuků segmentální roviny i pro imitaci prvků suprasegmentálních. V průběhu výuky jsou rozvíjeny obě dovednosti, **receptivní** i **produktivní**. Ve všech čtyřech učebnicích je po celou dobu při výuce obou rovin užitý především **intuitivně-imitační přístup**. Cvičení na rozvíjení prvků roviny segmentální zde převažuje, a rovina suprasegmentální je zde zastoupena v menší míře, než je zapotřebí.

Závěr:

Tato práce se v teoretické části zabývá obecnými poznatky týkajícími výslovnosti a problematikou výuky výslovnosti anglického jazyka. Praktická část spočívá v aplikaci teoretických poznatků do praxe – při detailním rozboru učebnic a následném vyhodnocení. Tento rozbor se zabýval tím, zda učebnice plní své funkce především z hlediska náplně učiva týkajícího se výslovnosti, a také tím, jaké přístupy k výuce výslovnosti jsou v učebnicích užívány. Dále bylo na vypracovaných závěrech vyhodnoceno, zda s vybranými učebnicovými řadami lze dosáhnout fonologických kompetencí, které jsou dány kurikulárními dokumenty, a které musí být osvojeny, aby žáci na konci druhého stupně základní školy dospěli, v obou rovinách zvukové stránky jazyka, na úroveň A2 podle SERR. Výsledky detailní analýzy jednotlivých cvičení všech učebnic byly shrnuty a uvedeny v první kapitole praktické části. Výsledky hodnocení dle kritérií užití vhodných metod, daných SERR, jsou obsaženy v kapitole druhé, a zhodnocení obsahu všech učebnic z pohledu RVP ZV jsou znázorněny v kapitole třetí. Závěrečná, čtvrtá, podkapitola tvoří souhrnné zhodnocení všech učebnic z hlediska vyzorovaných postřehů, ke kterým bylo dospěno během detailní analýzy. Všechna hodnocení poskytují přehlednou grafickou prezentaci, která je předložena formou tabulek a grafů.

Smyslem diplomové práce bylo posoudit, jakým způsobem jednotlivé učebnice k výuce výslovnosti přistupují a zjistit, zda jsou žáci s konkrétní učebnicovou řadou schopni dospět k požadovaným znalostem v oblasti zvukové stránky jazyka. Na základě výsledků detailní analýzy byla ale především vyhodnocena zadaná hypotéza této diplomové práce. Hypotéza se potvrdila. Jak můžeme vidět v celkovém shrnutí všech učebnic, pokud se budou na autorství učebnice podílet pouze čeští nebo pouze zahraniční autoři, efektivita výuky a prezentace výslovnosti nebude v učebnici dostačující, a v každém případě nebude vyhovovat buď z hlediska obsahu, nebo užitých metod. Autorka této práce zjistila, že jedinou vhodnou učebnicí z vybraných, která bude vyhovovat českým studentům a zároveň poskytuje dostatek prostředků k tomu, aby byl užitý vhodný přístup, je učebnice *Your Space*, která byla vytvořena kolektivem rodilých mluvčích a české autorky. Jak můžeme vidět z detailního rozboru učebnic, tak díky dostatečně koncipovanému sylabu výslovnosti

a užitím vhodných metod, jsou tyto učebnice schopny naplnit očekávané výstupy českých žáků v oblasti fonologické stránky angličtiny. Hypotéza, kterou si autorka této práce zadala, se potvrdila ve všech směrech a cíle práce byly naplněny.

Summary:

This diploma thesis deals with the comparison and analysis of five sets of English textbooks intended for students at the age of lower secondary school level. The analysis is based on scrutinizing the ways of presenting one of the most important sub-skills, pronunciation, and all its aspects.

The thesis contains two parts, the theoretical part and the practical part. The theoretical part focuses on the importance of learning of sound system in English and concerns the main features and types of appropriate approaches and activities used for effective acquisition of pronunciation in English as well.

The practical part is divided into four chapters. The first chapter focuses on detailed evaluation of all important exercises for Czech learners and deals with appraisal of the methods which were used during the presentation of both segmental and suprasegmental features of the sound system in English. The second chapter evaluates the textbooks from the point of view of suitability of ways and methods, which were used in the textbooks during presentation, according to CEFR. In the third chapter we can see the main conclusion and analysis according to the criteria of minimal content given by the Framework educational program for lower secondary school level. The last chapter contains the overall conclusion of detailed analysis. All these findings are accompanied by intelligible and simple tables with explanatory notes.

The main purpose of this thesis was to verify the hypothesis that the main role in quality and suitability of textbooks for Czech students at the age of lower secondary school is played by the aspect of authorship. The results of detailed analysis proved that only the collective of both Czech and English speaking authors are able to form an applicable material for teaching and learning English pronunciation.

The author of this thesis discovered that the given hypothesis was fulfilled and the goal of this thesis was accomplished.

Bibliografie:

BAKER, A. 2006. *Ship or Sheep?: An Intermediate Pronunciation Course*. Third edition. Cambridge University Press.

CAUDWELL, R. 2002-2003. *Grasping the nettle: The importance of perception work in listening comprehension*, Available online, retrieved 19 December 2009 from <http://www.developingteachers.com/articles_tchtraining/perception1_richard.html>

CAUDWELL, R. and HEWINGS, M. 1996. *Intonation rules in ELT textbooks*, *ELT Journal*. ISSN 0951-0893.

CELCE-MURCIA, M., BRINTON, D. M., GOODWIN, J. M. 1996. *Teaching pronunciation*. UK: Cambridge University Press. ISBN 0-521-40694-3.

CUNNINGSWORTH, A. 1995. *Choosing Your Coursebook*. First edition. GB: The Bath Press. ISBN 0-435-24058-7.

DALTON, Ch., SEIDLHOFER, B. 1994. *Language teaching: Pronunciation*. Hong Kong: Oxford University Press. ISBN 0-19-437197-2.

DAUER, R. M. 1993. *Accurate English: A Complete Course in Pronunciation*. USA: Prentice Hall, Inc.. ISBN 0-13-007253-2.

GIMSON, A. C. 1977. 'Daniel Jones and standards of English pronunciation',; *English Studies*, 58, 151-8.

HARMER, J. 2007. *The Practice of English Language Teaching*. Fourth edition. Harlow: Pearson. ISBN 978-1-4058-5311-8.

HEWINGS, M. 2007. *English Pronunciation in Use Advanced*. UK: Cambridge University Press.

JUNKOVÁ, B. 1996. *Vybrané kapitoly z fonetiky a fonologie českého jazyka*. JU České Budějovice. Druhé vydání. 68 s. ISBN 80-7040-166-4.

- KELLY, G. 2000. *How to teach pronunciation*. UK: Bluestone Press. ISBN 0582429757.
- KENWORTHY, J. 1987. *Teaching English Pronunciation*. London: Longman. ISBN 0-582-74621-3.
- KREIDLER, Ch. W. 2004. *The Pronunciation of English: A Course Book*. Second edition. UK: Blackwell Publishing.
- NUNAN, D. 1991. *Language Teaching Methodology: A Textbook for Teachers*. Prentice Hall. ISBN 0-13-521469-6.
- ROACH, P. 1991. *English Phonetics and Phonology: A Practical Course*. UK: Cambridge University Press. Second edition. ISBN 0-521-40718-4.
- ROGERSON-REVELL, P. 2011. *English Phonetic and Phonology Teaching*. Bloomsbury Academic. ISBN 978-0826424037.
- TRUBETZKOY, N. S. 1971. *Principles of Phonology*. Berkeley: University of California Press. ISBN 0-520-01535-5.
- UNDERHILL, A. 2005. *Sound Foundations: Learning and Teaching Pronunciation*. UK: Macmillan Publishers. ISBN 1-4050-6410-2.
- VOLÍN, J. 2003. *IPA – Based Transcription for Czech Students of English*. Praha: UK, Nakladatelství Karolinum. ISBN 802460423X.
- BETÁKOVÁ, L., DVOŘÁKOVÁ, K.: *Učebnice Way to Win*. Plzeň: Fraus.
- HUTCHINSON, T.: *Project 1-3. Fourth edition*. Oxford University Press.
- KEDDLE, J. S., HOBBS, M. P., WDOUYCZYNOVÁ, H., BETÁKOVÁ, L.: *Učebnice Your Space 1-4*. First edition. Fraus.
- WETZ, B., PYE, D., TIMS, N., STYRING, J.: *English Plus 1-2 Textbook*. Second edition. Oxford University Press.

ZAHÁLKOVÁ, M.: *Učebnice pro 6.-9.ročník ZŠ*, Praha SPN.

Nepublikované zdroje:

SMOLKA V.: *Nejběžnější výslovnostní problémy českých mluvčích*. (Výukový materiál fonetiky a fonologie na PF JU). České Budějovice. Nepublikováno.

Internetové zdroje:

Kavka, S.: *Praktické rady z anglické fonetiky*. (Výukový materiál fonetiky a fonologie na UJEP). Nepublikováno. [online] [cit. 2017-04-15]

Dostupné z WWW:<http://neflt.ujep.cz/sites/default/files/aplikovana_fonologie.pdf>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT. 2013. [cit. 2017-03-20] Dostupné z WWW:<<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>>

Společný evropský referenční rámec pro jazyky: Učení vyučování a hodnocení. [online]. Přel. Ivanová, J. a kol. První české vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. 2001. ISBN 80-244-0404-4. [cit. 2017-03-20] Dostupné z WWW:<<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>>

Slovo a slovesnost [online] [cit. 2017-03-28] Dostupné z WWW:< [https:// http://www.sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2331/](https://http://www.sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2331/)>